

MO

mededelingen opbouwwerk

■
Broepsprofilering

■
Meten is weten

■
**Motiverend
vrijwilligerswerk**

■
Documenten-analyse

■
Een bezoek aan Berlijn

■
Aussiedler

■
Over armoede gesproken

■
Dat slaan we er wel even uit

no. **89**

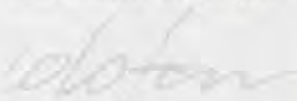
NOVEMBER 1990 - 9E JAARGANG

- 3: Het wel en wee van de beroepsprofilering
- 4: De kaart van het opbouwwerk anno 1990
- 6: Een bezoek aan Berlijn
- 7: De integratie van Duitse "Aussiedler"
- 9: Partners in de streek
- 10: Ereprijs voor dorp in het groen
- 11: Motiverend vrijwilligerswerk
- 13: Slachtoffers aan de onderhandelingsstafel
- 15: "Begeleiden met beleid"
- 16: Bericht vanuit het Haags opbouwwerk
- 17: Bewonersdag sociale vernieuwing
- 18: Twee boeken over armoede
- 19: Schade verhalen
- 20: Positie-analyse bij doelgroepen-organisatie
Mensen met een lichamelijke handicap
"Over armoede gesproken"
- 21: Integraal ouderenbeleid
- 22: Manifest schoon bouwen en wonen
- 23: Meten is weten in het opbouwwerk

- 24: Brochure over zelfbeheer in de woonomgeving
- 25: Documenten-analyse
- 35: Studiedag over lokale omroep en welzijn
"Dat slaan we er wel uit"
Handleiding boekhouden

Abonnementsprijs

In 1991 is een beperkte aanpassing van de abonnementsprijs noodzakelijk in verband met de gestegen kosten. De nieuwe prijzen zijn f 55,- voor het eerste en f 50,- voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers gaan f 7,50 kosten, themanummers f 10,-, excl. porto.

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt tenminste 10 maal per jaar; zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling: Luc Boss, Fenny Gerrits (eindredactie), Greet Hettinga, Wil van de Leur, Kees Stuuroop, Jolanda Tabak en Willem van de Wetering.

Basislayout: Kloek Design Houten
Druk: Stimio Meteren

Opzeggingen van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie:
Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag,
tel. 070-3804431, fax. 070-3809973.

ISSN: 0168-06SX

Het voorliggende nummer bevat artikelen over een keur van onderwerpen. Allereerst de beroepsprofilering, structuur en inhoud van het opbouwwerk in Nederland. Ook kijken we over de grens naar hetgeen er op welzijnsgebied in Duitsland gebeurt.

Let u vooral op de reactie van Jan Hoefsloot op de column van Cees de Wit (MO nr. 87), opgenomen onder de titel "Meten is weten". Als trouw MO-lezer weet u natuurlijk dat reacties welkom zijn. Of ze ook altijd geplaatst worden is een zaak van de redactie. Als inzender van polemische stukjes moet u natuurlijk wel de 'grenzen van de welgevoegelijkheid' in acht nemen.

MO eindigt dit keer met een extra serviceverlening voor de abonnees: de Documenten-analyse. Bij gebrek aan faciliteiten is het bij een onderneming van vrijwilligers gebleven. Niettemin willen wij deze noeste werkers hartelijk bedanken voor hun inzet. Indien u als lezer geïnteresseerd bent in het nader 'besnuffelen' van enige van de opgenomen documenten, wordt u verzocht deze stukken bij de betreffende instelling op te vragen.

De redactie

Het wel en wee van de beroepsprofilering

**Het Beroepsprofiel Opbouw-
werker is met champagne ten
doop gehouden; het opbouw-
werk beleefde een historische
dag. Maar de euforie staat in
geen enkele verhouding tot de
problemen die er aan de be-
roepsprofilering van deze
werksoort vastzitten. Wat is er
te melden over de stand van
de professionalisering in het
opbouwwerk?**

Bij de presentatie van het beroepsprofiel voerden een reeks sprekers het woord. Zij waren afkomstig uit: praktijk, opleidingen, beroepsvereniging, onderzoek, wetenschap, en representeerden evenzovele geleidingen die, alle op eigen wijze, te maken hebben met professionalisering. Een profiel moet de beroepsbeoefenaren richtlijnen geven. Door werkers is het naar subsidiënten te gebruiken. Opleidingen moeten er houvast aan hebben. En voor kennisontwikkeling vormen wetenschap en onderzoek een belanghebbende partij. De sprekers wilden de feestelijke bijeenkomst niet al te zeer verstoren met kritische geluiden over de stand van de professionalisering in het opbouwwerk.

Enkele jaren geleden luidden Schuyt c.s. in het boekje 'Profilering Agogische Beroepen' nog de noodklok voor het professionele agogische werk, het opbouwwerk inclusief. Het (agogische) werk had in hun ogen sterk verdeelde beroepsgroepen, waar bovendien weinig inhoudelijke leiding vanuit ging. Contacten tussen beroepsgroepen en de universiteiten waren er niet en enkele belangrijke maatschappelijke groepen, zoals kerken en bedrijfsleven, gaven nauwelijks ondersteuning aan het werk. Hoogwaardig onderzoek van het agogische werk was er in Nederland niet bij, en in de opleidingen ontbraken geformaliseerde opleidingsprofielen.

De kritische woorden van Schuyt c.s. stemmen punt voor punt tot na-

denken. Zo zwart als zij de stand van de professionalisering zagen is die niet (meer). De beroepsvereniging maakt een revival door en met de nieuwe Leerstoel Opbouwwerk wordt de wetenschappelijke aandacht weer opgeëist. Bij een andere auteur, Dijkstra, stond het opbouwwerk er evenmin best voor. Het opbouwwerkberoep diende als 'semi- en misschien zelfs wel als quasi-professie te worden beschouwd'. Hiermee doelde hij op het feit dat beroepen zich als een professie opvatten terwijl ze in feite niet of nauwelijks eigenschappen vertonen die aan professies worden toegekend. Hij struikelde met name over het ontbreken van een consistent wetenschappelijk referentiekader en een beroepscode, en een afnemende maatschappelijke steun voor het opbouwwerk. Op grond hiervan meende hij in zijn dissertatie 'Opbouw in Spoorwijk' te moeten concluderen dat de professionalisering van het opbouwwerk groten-deels was mislukt.

Dijkstra's oordeel over de stand van de professionalisering is op zijn zachts gezegd wat merkwaardig. Het opbouwwerk stelt zijns inziens pas wat voor als het een (gevestigde) plaats heeft weten te bemachtigen op de 'markt van de dienstverlennende beroepen'.

Een gezamenlijk kritiekpunt van Schuyt c.s. en Dijkstra betrof het maatschappelijk draagvlak en de acceptatie van het werk. De auteurs waren op deze punten opvallend schaars met hun bewijsvoering. Welke contra-indicaties zijn er voor hun stellingname te vinden? Het verwerven van subsidie in ogenschou nemende – geld blijft een belangrijke indicator – hoeft aan de maatschappelijke acceptatie heden ten dage niet zozeer getwijfeld te worden. Het onderzoek 'Vorming van lokaal welzijnsbeleid' onder gemeentelijke welzijnsambtenaren uit 1989 liet zien dat ruim 93% van de gemeenten de kortingen van najaar '86 op het sociaal-cultureel werk/op-

bouwwerk heeft opgevangen. Enkele tientallen jaren geleden stelde het opbouwwerk professioneel niet veel voor. Volgens Peper kende het opbouwwerk één methodische stelregel; je had er slechts een vrijgestelde voor nodig. Een snellere doodsteek kon de jonge werksoort eigenlijk niet worden toegebracht. Helemaal ongelijk had hij niet. Het ontbrak het werk duidelijk aan identiteit. Werkers opereerden vanuit zeer uiteenlopende organisatorische verbanden. Er waren geen, wat is gaan heten, 'kwaliteitsstandaarden' en iedere gek kon het beroep inrollen. In feite was de werker een 'no-where-man'. Onderzoek bevestigde de povere professionalisering. Het Nimo kreeg bijna vijftig werkers zover hun agenda's te gaan bijhouden in een zo geheten tijdschrijfonderzoek. In 1971 bleek geen van de opbouwwerkers, wat hun tijdsbesteding betreft, te vergelijken met de door de onderzoekers geconstrueerde 'gemiddelde opbouwwerker'. De opbouwwerker bestond dus niet en opbouwwerk was dat wat de werker daaronder verstond.

De situatie van twintig jaar terug is drastisch gewijzigd. Voor het welzijnswerk/opbouwwerk zijn er zogenaamde 'Gemeentelijke Functionele Ontwerpen' in de maak. De GFO's gaan definities bevatten over wat het werk inhoudt. De gemeenten streven daarmee uniformering en eenheid van taal na. Het 'bestek' komt vast te staan en de kosten kunnen worden berekend. Volgend jaar zullen de 'definities' in advies-subsidieverordeningen van de V.N.G. worden vastgelegd; het opbouwwerk is daarin nadrukkelijk aanwezig. De discussie gaat eerder over kwaliteit dan over maatschappelijke acceptatie. Met het Beroepsprofiel Opbouwwerk is er een redelijke 'communis opinio' over het opbouwwerk en het beroep ontstaan. Het profiel is geen sluitstuk in de ontwikkeling, de professionalisering gaat verder.

Ad Raspe

De kaart van het opbouwwerk anno 1990

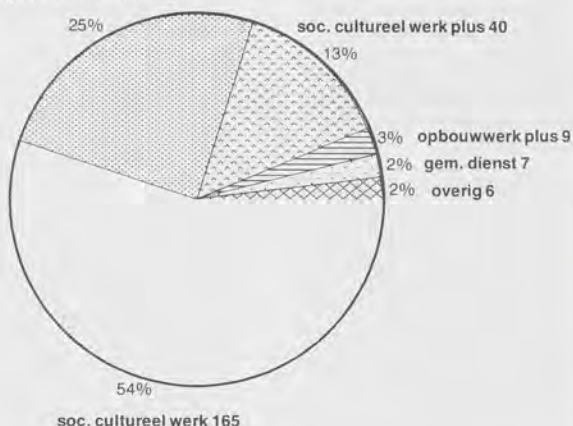
Het hoort bij de volwaardigheid van een beroep, wanneer over de uitoefening ervan op gezette tijden betrouwbare informatie kan worden gepresenteerd. Dat was de leidende gedachte achter het registratieproject opbouwwerk, dat het NIMO dit jaar heeft opgezet en afgerond. Dank zij dit project kunnen we een actuele kaart van het opbouwwerk in Nederland presenteren.

Het achterhalen van – als het even kan – alle instellingen in Nederland, van waaruit op enigerlei wijze opbouwwerk wordt verricht, heeft enige hoofdbrekens gekost. Er zat niets anders op dan alle 20 telefoongidsen van Nederland volgens een bepaalde systematiek te raadplegen en aan de hand daarvan een zo goed als nieuw adressenbestand op te bouwen. Deze moeizame arbeid is lonend gebleken, want op deze wijze konden we uiteindelijk over 303 opbouwwerkinstellingen in Nederland informatie verwerven. Vergelijkingen op de kenmerken gemeentegroote en provinciale verdeling met het totaal aantal instellingen en met cijfers uit het trendonderzoek van 1989 lieten op enkele verschillen na geen noemenswaardige uitschieters zien. We hebben dus geen redenen om aan te nemen, dat het beeld dat we op basis van dit project kunnen schetsen niet representatief zou zijn.

Welnu, in Nederland lopen volgens onze informatie ruim duizend opbouwwerkers rond. Die duizend werkers bezetten samen 703 volle banen van 38 uur. Gemiddeld is het dienstverband dus 26 uur per week. De meeste opbouwwerkinstellingen komen voor in Noord-Brabant en de meeste opbouwwerkers (bijna 1/3 van het totaal) zijn in Zuid-Holland te vinden. Dit laatste is niet zo verwon-

Type instelling van waaruit opbouwwerk wordt verricht

76 opbouwwerkinstelling

derlijk, als men denkt aan de grote instellingen in Den Haag en Rotterdam. In vergelijking met eerder onderzoek is er ten aanzien van de vrouw/man-verhouding niet veel veranderd: 1/3 vrouwen, 2/3 mannen. Het verloop binnen het opbouwwerk is niet groot. Bij 2/3 van de instellingen is tussen 1 juli '89 en 1 juli '90 geen enkele werker aangesteld en ook geen enkele vertrokken. In totaal werden er in die periode 160 werkers aangesteld en 122 vertrokken, een kleine groei met 38 werkers.

Interessant is te zien, vanuit wat voor type instelling opbouwwerk wordt bedreven. Bijgaande grafiek geeft daar een indruk van. Het gaat (nog) slechts in een kwart van de gevallen om specifieke opbouwwerkinstellingen. Opbouwwerk is grotendeels opgegaan (en niet ten onder) in het

sociaal-cultureel werk. De aanduiding plus achter sociaal-cultureel werk en opbouwwerk in de grafiek betekent dat het gaat om instelling die daarbovenop nog iets in huis hebben. Bijvoorbeeld kinderopvang of maatschappelijk werk. Opbouwwerk als onderdeel van het gemeentelijk apparaat is te verwaarlozen en de opvatting dat dit werk beter niet vanuit een ambtelijke setting plaats kan vinden, is redelijk gemeengoed.

Om te achterhalen, waaraan de opbouwwerkinzet in Nederland op gaat, is instellingen gevraagd de belangrijkste projecten te noemen (maximaal vijf, minder als het er minder waren). Bijgaand de grafiek, waarin de 1152 vermelde projecten gegroepeerd staan aangegeven. De

Opbouwwerkprojecten anno 1990

open opgave van projecten is door middel van inhoudsanalyse teruggebracht tot een achttal hoofdrubrieken. Het werk ten behoeve van specifieke groepen, met name minderheden, komt het meest voor, gevolgd door projecten in de bebouwde omgeving. Opvallend is het gegeven van de 'maatschappelijke vraagstukken'. Daaronder hebben we projecten rond werkgelegenheid, sociale zekerheid, onderwijs, gezondheid en racisme laten vallen. Dit soort projecten komt beduidend meer voor dan projecten rond leefbaarheid, ondersteuning van kaders en woon- en leefomgeving.

Tot zover het globale beeld. Op basis van de gedetailleerde projectomschrijvingen komen we tot de volgende top zes van opbouwwerkprojecten.

woningverbetering (inclusief huurderszaken)	36%
ondersteuning van buurt en wijkkaders	29%
migrantenwerk	29%
werken aan de buurt- en wijk-situatie	23%
werkloosheid/werkgelegenheid	21%
beheer	19%

Onder de 303 instellingen zaten 126 wijkinstellingen. Deze wijkopbouworganen komen met name in steden voor en informatie daarover kan dus iets zeggen over het stedelijke beeld van het opbouwwerk in Nederland, ontleend aan wat zich in buurten en wijken afspeelt. In vergelijking met het landelijke beeld is er op wijkniveau minder aandacht voor specifieke groepen en meer voor projecten in de bebouwde omgeving. Die mindere aandacht zit in: minder projecten voor jongeren, ouderen, allochtonen, asielzoekers, woonwagenbewoners. Minder categoriaal werk dus. Het 'meer' van het werk in de bebouwde omgeving zit bij wijkorganen met name in woningverbetering, woonomgevingsverbetering en in beheer.

Tot zover bij wijze van voorpublicatie enkele gegevens die het registratieproject opbouwwerk van het NIMO heeft opgeleverd. Het rapport met meer gegevens komt binnenkort uit. Het is te bestellen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, 073-137295.

Gui van Hooijdonk, Ad Raspe ■

Een bezoek aan Berlijn

Vlak voor de Duitse eenwording, in de laatste week van september, bracht een delegatie van de Stichting Welzijnsbevordering Boxtel (STUW) een bezoek aan Berlijn. Het bezoek was een onderdeel van een uitwisselingsprogramma tussen Berlijn en Boxtel. Begin september waren er al werkers uit Oost en West-Berlijn op oriëntatie-reis in Nederland geweest. Dat ons bezoek aan Berlijn zo vlak voor de eenwording viel, was toeval. De reis was al lang van tevoren gepland, maar voor de deelnemers betekende het een unieke ervaring en het bezoek maakte duidelijk dat de situatie in Duitsland ook onze welzijnszaken beïnvloedt. Meer dan we geneigd zijn op het eerste gezicht te beseffen.

Tijdens het bezoek werden instellingen in Oost en West-Berlijn bezocht. Restanten van de muur waren slechts nog op enkele plaatsen waarneembaar, maar we constateerden wel verschillen op welzijnsgebied tussen Oost en West. In Kreuzberg (west) werden enkele initiatieven voor jongerenopvang bekeken. Naast het fragmentarische karakter dat uit een 'Jugendladen' aanpak sprak, viel de onzekerheid over de toekomst op. Binnen enkele jaren zal Kreuzberg Kreuzberg niet meer zijn. Het is een wijk die tegen de bijna verdwenen muur met Oost-Berlijn aanligt. Het oude centrum van Berlijn ligt in Oost. Grenzend aan dat centrum zullen stroken grond, die door de val van de muur zijn vrijgekomen, worden bebouwd. De grondprijzen schieten omhoog. Ook in Kreuzberg, want die wijk zal aan het nieuwe (of oude)

stadscentrum gaan grenzen. Waar al die Turken die er nu wonen, dan naar toe moeten, daar hoor je niet veel mensen over. Ook de deelgemeente Kreuzberg niet. Het zijn processen waar de overheid zijn greep op heeft verloren, nu de 'Marktwirtschaft' weer op de troon is gezet.

In West-Berlijn was de houding van gelatenheid over wat komen gaat opvallend. We bezochten een werkgelegenheidsproject ten behoeve van jeugdige werlozen. In verband met de eenwording hadden wij verwacht dat alles in rep en roer zou zijn. Er wordt immers een gigantische toename van werkloosheid in Berlijn verwacht. Bespeurd werd echter een houding van dat er altijd wel wat te dweilen zal blijven, zeker nu de kraan verder open gaat en de plas alleen maar groter wordt.

In Oost-Berlijn hebben mensen niet zo erg veel meer te verliezen en dat gegeven markeert het verschil in houding met West-Berlijn. Na de val van de muur zijn er overal initiatieven genomen om oude hulzen van nieuwe lading te voorzien. We bezochten een vrouwenrefcenterum en enkele jongerencentra en troffen daar strijdbaarheid aan. Een vrouw, die nauw bij de Afbruch betrokken is geweest, vertelde dat de val van de muur haar illusieloos heeft gemaakt. Het enige voordeel ervan is, dat ze haar zuster weer kan zien. Het enige dat telt is de strijd voor het behoud van dat goed geoutilleerde vrouwenrefcenterum. Aan welzijnsvoorzieningen in Oost-Berlijn was nog af te zien, dat de DDR als communistische staat niet wenste te bezuinigen op gemeenschapsvoorzieningen. Dat gegeven leidt ook tot rare situaties. We treffen een jongerencentrum aan in een wijk met voornamelijk ex-stasi-employeés. Uitstekend geoutilleerd: een theaterje met alles erop en eraan. De jongerenwerker weet niet of hij na de eenwording nog een werkgever heeft en als hij er al een heeft, dan is het volstrekt onduidelijk of die

nog wel salaris zal betalen. Bemoedigend was het een directrice van een kindertehuis dat genoemd was naar antifasciste Klara Schabbel, die naam onverkort te horen verdedigen.

Het is duidelijk dat de echte problemen in Duitsland pas na de eenwording zullen gaan ontstaan. Met de 'Marktwirtschaft' als panacee en de verzorgingsstaat als produkt van het verwerpelijke DDR-regiem, zal de publieke politieke discussie niet al te veel nuance te zien geven. In ieder geval niet zoveel nuance dat 'welzijn' nog ergens op de agenda te zien zal zijn. Althans niet in de komende jaren.

Wanneer Duitse oplossingen en verworvenheden in Europees verband richtinggevend gaan worden, dan valt te vrezen dat wij hier in Nederland alleen maar aan inleveren toe-komen: inleveren op het niveau van onze verzorgingsarrangementen. Met een minister van Welzijn, die op Europees gebied haar sporen heeft verdiend, hoeven we het zover toch niet te laten komen?

Gui van Hooijdonk, Hobbendonkseweg 88, 5283 HL Boxtel. ■

De integratie van Duitse 'Aussiedler'

Deze bijdrage is afkomstig van Günther Grosser, docent aan de 'Katholische Fachhochschule für Socialwesen und Religionspädagogik' in Freiburg. Het behandelt de toepassing van de ons bekende opbouwwerk-methodiek op een (typisch) Duits immigrantenprobleem.

Sinds de Oost-Europese politieke systemen zijn 'opengebroken' worden wij in West-Duitsland en zeker op gemeentelijk niveau geconfronteerd met het feit dat er landgenoten leven in de Sovjet-Unie, Roemenië en Polen. De Duitsers moeten nu op zeer concrete wijze hun houding bepalen tegenover de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog door middel van het samenleven met de 'nieuwe burenen', de zgn. 'Aussiedler' (Siedler = letterlijk kolonist)

Na jaren te hebben moeten wachten op het recht van terugkeer worden nu pas de deuren geopend voor de Duitse minderheden. Daarom komen nu ook velen tegelijk. In 1987 kwamen 80.000 'Aussiedler' terug in West-Duitsland, in 1989 ging het al om 370.000 mensen en in de eerste helft van 1990 keerden 232.052 voormalige kolonisten terug.

Mijn Nederlandse collega's vroegen mij verbaasd waarom ze eigenlijk 'Aussiedler' worden genoemd. Dit, omdat het hier gaat om mensen die immers terugkomen. Waarom worden ze dan geen 'terugkomers' genoemd? De Duitsers in Roemenië en de Sovjet-Unie zijn daadwerkelijk in de negentiende eeuw 'overgeplant' naar deze landen. In deze gevallen is het 'Bundesvertriebenengesetzes', paragraaf 6 van toepassing:

...degenen die zich in den vreemde tot Duitse ethniciteit heeft bekend, in zoverre deze verklaring door bepaalde kenmerken, zoals afstamming, opvoeding, taal en cultuur wordt bevestigd.'

De nakomelingen van de Duitsers die vroeger in die gebieden, die op 31 december 1937 tot het Duitse Rijk behoorden woonden, hebben ook het recht op Duits burgerschap, volgens artikel 116, lid 1 van de Duitse grondwet. Het gaat hierbij om mensen die in de gebieden hebben gewoond die Duitsland in de Tweede Wereldoorlog heeft verloren (delen van Polen, Tsjecho-Slowakije, Hongarije en Joegoslavië). In totaal zijn er 3 tot 4 miljoen mensen die volgens de Duitse grondwet het recht zouden kunnen opeisen om naar Duitsland te mogen terugkeren.

Politieke problemen

Momenteel leven er in de Bondsrepubliek 4,8 miljoen buitenlanders. De snelle groei van het aantal buitenlanders, niet alleen veroorzaakt door de repatriëring van 'Aussiedler' maar ook door vluchtelingen en asielzoekers, heeft het ontstaan van aanzienlijke problemen in West-Duitsland tot gevolg. De zogenaamde 'Uebersiedler' (= Duitsers afkomstig uit de DDR) dragen hier ook hun steentje toe bij.

Mensen uit vreemde culturen leven in noodbehuizingen, hotels en pensions dicht op de autochtone bevolking. Dit uit zich in een verslechtering van het klimaat ten aanzien van vreemdelingen onder de bevolking. Er zijn niet genoeg woningen en kleuterscholen. In de rest van het onderwijs geeft het lesgeven aan cultureel gemengde groepen specifieke moeilijkheden.

Op die manier wordt er een beroep op het gemeenschapsgevoel van de burgers gedaan. Maar vele zogenaamde 'sociaal zwakkeren' bevinden zich in een concurrentiepositie ten aanzien van de immigranten wanneer het bijvoorbeeld gaat om het verwerven van een (schaarse) woning. Alleen al in de stad Freiburg

(180.000 inwoners), waar ik woon, wachten circa 4.000 ingeschreven erkende 'noodgevallen' op een woning.

Onder een deel van de bevolking heerst de mening dat de vreemdelingen te hoge eisen stellen, te veel geld kosten en dat ons sociale voorzieningstelsel onder die druk wel moet bezwijken. Deze grief wordt enigszins ontkracht door de goede economische positie van Duitsland en de sinds jaar en dag groeiende arbeidsmarkt. Tijdens de verkiezingen in Duitsland dit jaar bleek echter dat deze grief ten aanzien van vreemdelingen invloed heeft gehad. Het Duitse parlement heeft bezuinigd op de wettelijk gegarandeerde inzet tot integratie van de 'Aussiedler'. De deelstaten hebben zich hierdoor middel van verdere bezuinigingen bij aangesloten. Bestuurlijke regels worden strikter toegepast zodat het moeilijker wordt voor de 'Volksdeutschen' om in de Bondsrepubliek binnen te komen. Wie sinds 1 juli van dit jaar als 'Aussiedler' terug wil keren naar de bondsrepubliek moet daartoe al toestemming en erkenning hebben gekregen van de Duitse autoriteiten in Polen, Roemenië en de Sovjet-Unie. In 1991 zal de (ruimhartige) wetgeving met betrekking tot dit soort gevolgen van de Tweede Wereldoorlog worden herzien. Men wil via alle mogelijke politieke maatregelen de instroom van immigranten beperken. In die gemeenten waar de inwoners al met problemen hebben te kampen vanwege de immigratie, moet vervolgens de integratie van Duitse 'Aussiedler' tot stand komen. De politiek (op nationaal en deelstaatsniveau) heeft het welzijnswerk de opdracht gegeven de opvang van 'Aussiedler' tot stand te brengen.

De rol van het welzijnswerk

In Duitsland zijn de welzijnsinstellingen ongeveer voor de helft particulier, de andere helft wordt door de overheid gefinancierd. De particuliere instellingen moeten zorgdragen voor de opvang van de 'Aussiedler'. Dit ten gevolge van een overeenkomst die is gesloten tussen de bondsregering en de grote welzijnsinstellingen. De nationale overheid en de deelstaten financieren deze overeengekomen opvang van immigranten.

Eén van die grote welzijnsinstellingen, de 'deutsche Caritasverband' heeft sinds de Tweede Wereldoorlog veel ervaring opgedaan in de opvanghulpverlening. Deze organisatie is wijdvertakt en heeft ook op dit moment het grootste aandeel in de opvang van immigranten (circa 40%). In de afgelopen 20 jaar echter, is het nooit voorgekomen dat er zoveel Duitse 'Aussiedler' binnen zo'n kort tijdsbestek in de bondsrepubliek instroomden. Niet alleen voor de politiek maar ook voor de welzijnsinstellingen en hun vakkrachten is het hoge instroomtempo van vreemdelingen een uitdaging.

Binnen de kortste keren werd het aantal sociaal werkenden dat de opvanghulpverlening tot taak had, uitgebreid. Bovendien kregen zij niet alleen meer gevallen, maar ook een taakuitbreiding te verwerken. Hun taak hield plotseling meer in dan de sociale hulpverlening in engere zin, zo werden zij bijvoorbeeld ook ingeschakeld bij het vinden van opslagruimte voor ingezamelde kleding. Voor de 'Aussiedler' vervulden de sociaal werkenden een onontbeerlijke functie maar hun werkdruk steeg buiten proportie. Ook nam de kritiek van buitenaf op hun functioneren toe. Sociaal werkenden deden niet waarneembaar meer dan datgene dat ook door andere beroepsgroepen werd gedaan: ambtenaren, verhalers en kampbeheerders etc.

De sociaal werkenden legden zich toe op twee vormen van hulpverlening aan 'Aussiedler', namelijk het verliezen van materiële bijstand en advies met betrekking tot de mentale problemen in deze voor hen vreemde omgeving.

Hulpconcept

De onbevredigende rol die was weggelegd voor de sociaal werkenden in de opvang van immigranten gaf aanleiding tot verdere actie. Vertegenwoordigers van de 'deutsche Caritas' in Freiburg deden een beroep op mij, als docent aan de 'Katholischen Fachhochschule für Sozialwesen' om het hulpconcept voor de integratie van 'Aussiedler' verder te ontwikkelen.

Deze ontwikkeling moest aan vier doelstellingen voldoen:

- via het sociaal werk meer maatschappelijke krachten mobiliseren ter bevordering van de integratie;
- de – voor de integratie van vreemdelingen – typische sociale conflicten moeten worden ingedamd en zo mogelijk worden opgelost;
- het sociaal werk moet zich voornamelijk richten op de sociaal-culturele integratie van de 'Aussiedler';
- het sociaal werk moet doelgericht worden ondersteund door verbetering van de arbeidsvoorwaarden, werkbegeleiding en nascholing.

Doelgerichte bevordering van integratie kan slechts tot stand komen indien het werk, naast de ondersteuning van de 'Aussiedler', ook samenwerking met de autochtone bevolking inhoudt. De sociaal werkenden moeten aldus sociaal contact doen ontstaan tussen de vreemdelingen en de autochtone bevolking in de gemeenten. In Duitsland noemen wij dergelijk sociaal werk 'Gemeinwesenarbeit' (letterlijk 'gemeenschapswerk'). In Nederland wordt dit, veel aanschouwelijker, 'opbouwwerk' genoemd.

Het hulpconcept voor de sociaal-culturele integratie van 'Aussiedler' bevat ten aanzien van de samenwerking met de doelgroep:

- aanpassingsproblemen in de nieuwe omgeving helpen oplossen en het bieden van hulp bij het vinden van werk, door het informeren en adviseren van de vreemdelingen;
- hulpverlening gericht op de ontwikkeling van het identiteitsgevoel via een aanbod van praatgroepen waarin ze hun ervaringen in de vreemde cultuur leren verwerken;
- versterking van de zelfredzaamheid via gerichte hulp bij het vormen van verbanden en bij het opkomen voor zichzelf tegenover de instanties, bij conflicten en andersoortige ervaringen.

Bij deze vormen van hulpverlening oriënteren wij ons onder meer op de ervaringen van Nederlandse opbouwwerkers in het werken met allochtonen. In Duitsland kent men, in tegenstelling tot de Nederlandse situatie, geen vakondersteunende instituten zoals het Centrum Buitenlanders in Utrecht. Ook de consequente (ondersteuning van de) belangenbehartiging voor vreemdelingen in de gemeenten ontbreekt. Bij de lokale Caritasinstelling in Freiburg zijn inmiddels tien jonge en gemotiveerde sociaal werkenden gevonden die een rol gaan spelen in de ontwikkelingsprojecten ten aanzien van de opvang van 'Aussiedler'. In de éénjarige voorfase hebben wij ons met het volgende beziggehouden:

- discussie over de doelstellingen van het integratiewerk;
- analyse van de hulpverleningspraktijk (taakstelling, rol en resultaat);
- onderzoek van de bereidwilligheid van 'Aussiedler' om zelfhulp te ontwikkelen;

- het in kaart brengen van weerstand tegen en instemming met 'Aussiedler', van personen, groepen en instituties in de gemeenten;
- het beproeven van strategieën ter mobilisering van ondersteuning voor de integratie van 'Aussiedler' in de gemeenten.

Vanuit politieke echelons werden tegelijkertijd aansporingen gedaan opdat de gemeenten hun gemeentelijk integratieconcept zouden herzien.

De sociaal werkenden ontvingen niet slechts via informatieverstrekking, discussie en advisering praktijkondersteuning, maar ook via een nascholingsaanbod:

- het samenwerken met onbezoldigde collega's;
- het onderhandelen als strategie en methode in het integratiewerk met 'Aussiedler';
- bijdragen tot conflictoplossing in het integratiewerk met 'Aussiedler'.

Via de hierboven geschetste opbouwactiviteiten werden de integratiewerkers bij Caritas beter gewaardeerd door het publiek. Ook politiek hadden ze zich waar gemaakt. Rest ons de vraag te beantwoorden of de 'Aussiedler' er zelf iets mee opschoten.

Ervaringen van de 'Aussiedler' zelf

De meeste 'Aussiedler' hebben lang en onder erbarmelijke omstandigheden moeten wachten op hun terugkeer naar Duitsland. Zij ervaren het dan ook als bijzonder krenkend wanneer zij bij aankomst in de bondsrepubliek niet als Duitsers worden gezien. Zo verging het althans de familie Damm uit Kazachstan. De familie bestaat uit negentien personen en is neergestreken in een dorp in de buurt van Karlsruhe. De (groot)vader - van vijf kinderen en enige klein-

kinderen - is er trots op dat zijn kinderen met Duitsers zijn getrouwd. Nu echter, kan hij maar niet begrijpen waarom de Duitsers in de Bondsrepubliek hem niet als Duitser accepteren. De familiezin en menselijke warmte van deze mensen, evenals hun geduldige instelling en ongebroken optimisme dwingen bewondering af.

Sociaal werkster Silke Nofer, lid van de projectgroep van Caritas, kon laatst melding doen van een succesvolle samenwerking met deze familie. Het was gelukt hen in sociaal contact te brengen met de burens in het dorp. De autochtonen zijn zeer verguld met de inspanningen van de familie Damm op het gebied van tuintieren. Het dorp heeft zich namelijk ingeschreven voor een tuinschoonheidswedstrijd. De leden van de familie Damm voelen zich thuis in het dorp en zijn blij met de erkenning van hun bijdrage. ■

(Vertaling: Fenny Gerrits)

Viboso

Partners in de streek

Bruine panelen langs de Vlaamse autowegen wijzen de automobilisten op de streek die zich links en rechts van het betonlint uitstrekt. Streken komen in zicht via de regionale edities van kranten, lokale radio's en straks lokale (regionale?) televisie. Er beweegt veel op de schaal van de streek inzake planning en ontwikkeling van vervoer, gezondheidszorg, economische bedrijvigheid, armoedebestrijding, reconversie, streekmanagement. Maar terwijl de gele verkeersborden heel precies de gemeentegrenzen aan-

geven, liggen streekgrenzen niet vast. Afhangende van de materie waarover het gaat, is het bereik van de streek groter of kleiner. Op bestuurlijk vlak zweeft de streek tussen de gemeentelijke en provinciale schaal in, zodat bestuurder en bestuurde wat onwennig tegenover elkaar staan, niet wetend waar ze elkaar kunnen ontmoeten.

Dit samenlevingsopbouw-cahier nr. 2 schetst de markante ontwikkelingen in de Vlaamse streken en staat stil bij de volgende vragen; waarom neemt het belang van de streek toe en hoe blijkt dat concreet in de profit en de socio-profit sektor? Hoe organiseert de streekontwikkeling zich? Met welke methodieken worden lokale acties gebundeld en op elkaar afgestemd? Is er nog sprake van betrokkenheid van de burger of van openbaarheid van bestuur op deze schaal? Wat is de inbreng van het opbouwwerk in de streek en wat zijn de uitdagingen voor de toekomst?

Theoretische inzichten over streekontwikkeling worden met praktijkvoorbeelden aangevuld: regionale fietspadenplanning in Noord-Limburg, geïntegreerde woonvoorzieningen voor gehandicapten (Midden-Limburg), een Hagelandse leerwerkplaats in de bouwsector, het samenwerkingsverband Strategisch Plan Kempen, een milieubeheerplan voor de IJzervallei, streekontwikkeling en -management in het Meetjensland.

Samenlevingsopbouw-Cahier verschijnt 3 maal per jaar. Het cahier nr. 2 'Partners in de streek' (64 blz.) kan ook afzonderlijk besteld worden en kost 200 fr. Bestellen: Viboso, Handelskaai 18 bus 3 1000 Brussel, tel: 02/217 55 95. ■

Ereprijs voor dorp in het groen

"Aandacht voor heden, verleden en toekomst" staat er boven de kleine advertentie, die elk voorjaar in de dagbladen verschijnt. De Conservation Foundation en Ford roepen daarmee kleine organisaties en particulieren op mee te dingen naar de 'Awards' die worden uitgereikt in de categorieën: Stadsprojecten, Natuurbescherming, Restauratie en Jeugdprojecten. Een honderdtal inzendingen is het resultaat. De Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD) wint met het project "Dorp in het groen" Balloo de 'Conservation Award' in de categorie Stadsprojecten (f 6.000,) en wordt tevens uitgeroepen tot Nationaal Winnaar 1990 (f 15.000,-). Bij de jury-beoordeling van de projecten spelen het effect op de leefomgeving, de inzet van de betrokkenen, de aanpak en de voorbeeldwerking een belangrijke rol. Voldoende aanleiding om "Dorp in het groen" hier te beschrijven.

De leefbaarheid van het platteland is niet alleen afhankelijk van het voorzieningsniveau maar ook van de kwaliteit van het woonmilieu. Uit recent onderzoek van de Rijksplanologische Dienst naar beleving van de leefsituatie op het platteland blijkt dat de bewoners de voordelen vooral zien in het wonen en de woonomgeving. Een nieuwe belangstelling voor de landschappelijke identiteit en het eigen dorpskarakter is waarneembaar. Het is een reactie op de maatschappelijke ontwikkelingen en grootschalige ingrepen die het platteland de laatste decennia onderging. Ruilverkavelingen, mechanisatie, aanleg van nieuwe wegen en woonwijken zijn voorbeelden.

Vooraf na de oorlog is nogal wat dorpsbeplanting verdwenen en in kwaliteit aangetast, terwijl op grote schaal beplantingen zijn gebruikt die niet passend zijn. De oorspronkelijke eenvoud die zo kenmerken was, is verloren gegaan. Oude fruitbomen zijn slecht onderhouden en na sterfte niet herplant zodat veel appelhoven en kleine boomgaarden zijn verdwenen.

De Dorpsbelangenverenigingen – aanwezig in 115 van de 120 Kleine Drentse dorpen – proberen de vershraling van dorp en landschap te keren en zetten zich in voor de leefbaarheid van het dorp. Deze belangstelling van onderop is voor de BOKD de stimulans geweest tot het groenproject.

Het groene doel

Beoogd wordt een totale aanpak van het landschappelijk groen in de kleine dorpen van Drenthe. Het project wordt dorpsgewijs uitgevoerd maar alleen als de dorpsbewoners zelf het initiatief nemen en zich willen inzetten voor de uitvoering en beheer. Per dorp wordt een groenplan opgesteld, waarin particuliere erven, openbare ruimten en het aangrenzende buitengebied worden opgenomen. Hoewel de vruchtbomen in het plan een sleutelrol vervullen, vooral in het contact naar particulieren, worden andere groenelementen gelijkwaardig meegenomen. Doelstellingen zijn de versterking van de landschappelijke kwaliteit, het behoud van de cultuurhistorische waarde en het realiseren van een gedifferentieerd woonmilieu. De herkenbaarheid van het dorp wordt daardoor hersteld en recreatief gebruik krijgt een meerwaarde. Er is aandacht voor de biotoopverbetering van het buitengebied, het milieuvriendelijk fruittelen van vooral oude vruchtboomrassen en het behoud van een gevarieerd generereservoir waarvan ook de commerciële fruitteelt kan profiteren.

Werkwijze per dorp met Balloo als voorbeeld

Wanneer een Dorpsbelangenvereniging zich aanmeldt bij de provinciale projectgroep wordt in samenwerking met de door de BOKD aangestelde projectleider – Jelle de Vries – een plaatselijke werkgroep gevormd. Medewerking verkrijgen van de gemeente is een eerste taak. Particulieren, dorpsorganisaties, scholen en bedrijven worden gepolst over deelname en het zoeken naar plantlocaties begint.

De projectgroep doet voorstellen en toetst het groenplan dat in overleg met het dorp is opgesteld op landschappelijke kwaliteiten. De dienst Gemeentewerken is er nauw bij betrokken. Als er eensgezindheid bestaat wordt het plan subsidieklaar gemaakt en ingediend in het kader van de Regeling Landschapsverzorging (LVZ-regeling) van Bos- en Landschapsbouw. Bij de uitvoering spelen de plaatselijke partners een belangrijke rol en essentieel is de zelfwerkzaamheid van dorpsorganisaties en bewoners.

Voor de mededinging naar de 'Conservation Award 1990' is het groenplan van Balloo ingediend. De werkgroep in dit dorp van nog geen 300 inwoners is in '87 zeer actief gestart. Een ruime meerderheid van het aantal huishoudens – oud en nieuw – is deelnemer en het middeleeuwse esdorp krijgt er haar oude glorie mee terug. "Het dorp is niet alleen verfraaid" zo staat te lezen in de juryverklaring "maar wordt ook aantrekkelijker voor de inwoners, hetgeen een verbetering van de leefbaarheid betekent". Het versterken van de saamhorigheid en het sociale leven in de dorpsgemeenschap door de gezamenlijke plantactiviteiten vond de jury een belangrijk element.

Baloo – Dorpje in het groen (foto: Joss public relations, A'dam)

Uitstraling

"Dorp in het groen" is een succes. Dankzij de grote belangstelling van de dorpsverenigingen en het enthousiasme van de dorpsbevolking heeft het een structurele waarde voor de toekomst. Sinds de start in '87 zijn er 50 dorpen aangemeld. 32 groenplannen zijn opgesteld en 17 uitgevoerd. Dit najaar worden er 15 gerealiseerd en daarna volgt de wachtlijst. In enkele dorpen is sinds de uitvoering van het eerste groenplan het enthousiasme zo gegroeid dat ze zich aanmelden voor een tweede ronde: er zijn spijtoptanten die alsnog willen meedoen. Tevens groeit de behoefte aan voorlichting en aan onderhouds- en snoeicursussen. Ze worden ieder jaar op een

vijftal plaatsen zowel voor beginners als gevorderden gegeven.

Het project heeft een grote uitstraling. Groningen volgt Drenthe na, vele excursies worden rondgeleid en het project dingt als nationaal winnaar mee naar de internationale titel "European Conservation Project of the Year" die in december a.s. wordt toegekend.

De BOKD kan deze opsteker best gebruiken. Zij hoopt dat de landelijke erkenning bij de provincie tot een beter begrip leidt voor haar werk. Wegens geldgebrek wordt geen subsidie meer toegekend voor dit succesvolle project. "De provincie ziet niet in," aldus een BOKD-medewerker "dat ze maar een spierinkje hoeft uit te gooien om veel extra

(rijks)geld naar Drenthe te halen, nu al meer dan vier ton." Dan is de zelfwerkzaamheid niet meegeteld. En evenmin is ingeschat welke waarde dit soort projecten heeft voor de vitaliteit van het platteland, dat voortdurend wordt geconfronteerd met sombere toekomstperspectieven.

"Sociale vernieuwing hoeft voor het Drentse platteland niet opnieuw te worden uitgevonden," zo sprak de BOKD-voorzitter bij de 'Award'-uitreiking "maar een steuntje in de rug van rijk, provincie of gemeente is noodzakelijk .... Niet onze vereniging, ook niet Dorp in het groen, maar de Drentse plattelandssamenleving valt vandaag in de prijzen."

Hans Elerie, Greet Hettinga

Motiverend vrijwilligerswerk

In opdracht van de Vrijwilligerscentrale Arnhem verrichtte Weson een onderzoek naar motieven en belemmeringen voor vrijwilligerswerk en wat men zou kunnen doen om vrijwilligerswerk en -beleid te stimuleren. Dit resulteerde in de brochure "Motiverend Vrijwilligerswerk. Inzicht in de samenhang tussen behoeften, motieven en belemmeringen als stimulans voor vrijwilligerswerk en -beleid".

Aan het onderzoek ligt de gedachte ten grondslag, dat vrijwilligerswerk door overheden en instellingen vooral gewaardeerd wordt als middel om de kwaliteit van voorzieningen te verbeteren of om bepaalde voorzieningen in stand te houden. Vrijwilligerswerk kan echter ook gewaardeerd worden als doel op zich met een intrinsieke waarde, als kader voor sociaal contact en maatschappelijke participatie. In het onderzoek werd uitgegaan van de vrijwilliger: onafhankelijk van het doel waarvoor vrijwilligerswerk wordt ingezet hebben vrijwilligers zelf geheel eigen doelen, die ze via vrijwilligerswerk proberen te verwezenlijken.

Er werden interviews gehouden met vertegenwoordigers van Arnhemse organisaties, die op heel verschillende terreinen (sport, kerk, gezondheidszorg, sociaal-cultureel werk, zorg voor het milieu, politiek, ouderwerk) veel ervaring hebben met het werken met vrijwilligers. Op basis daarvan werd een werkdocument samengesteld over motieven en belemmeringen voor het doen van vrijwilligerswerk. Dit werkdocument was het uitgangspunt voor een werkconferentie, waaraan de geïnterviewde personen en het organisatiecomité van de Internationale Vrijwilligersdag Arnhem deelnamen. Leidende vraag in de werkconferentie was: hoe kan de deelname aan vrijwilligerswerk worden ver-

Motieven en belemmeringen

De motieven voor het doen van vrijwilligerswerk zijn globaal in drie groepen te verdelen. Ze hebben betrekking op werk en oriëntatie, op ideële opvattingen en op de sociale functie van vrijwilligerswerk. De informanten zien de behoefte aan sociaal contact als basismotief om vrijwilligerswerk te gaan doen. Daarnaast heeft echter iedere vrijwilliger ook andere, individuele motieven: de vrijwilligersactiviteit waar men zich voor in wil zetten wordt gekozen op basis van persoonlijke eigenschappen en interesses.

Door de informanten worden een drietal fundamentele belemmeringen voor het doen van vrijwilligerswerk geconstateerd. Het zijn:

- consumentisme: als men zijn behoefte aan sociale contacten kan bevredigen via consumptief gedrag, dan wordt daar vaak de voorkeur aan gegeven
- sociale kosten: in hoeverre kan men zich de onkosten veroorloven die vrijwilligerswerk met zich meebrengt?
- sociale status: kan men het zich veroorloven om boven de 'stand', de eigen normale status, vrijwilligerswerk te doen?

Behoeftenhiërarchie

Deze motieven en belemmeringen worden gerelateerd aan de behoeftenhiërarchie van Maslow. Deze Amerikaanse psycholoog onderscheidt zes fundamentele, opeenvolgende levensbehoeften van mensen. Een behoefte van hogere rang kan pas worden bevredigd, wanneer aan de voorgaande behoefte al grotendeels is voldaan. Deze behoeften zijn:

- behoefte aan eten, drinken, rust, warmte
- behoefte aan veiligheid, zekerheid, een eigen plaats
- sociale behoefte
- behoefte aan erkenning en waardering, om aandacht en zorg te krijgen
- behoefte om aandacht en waar-

- dering te geven; iets te betekenen voor anderen
- behoefte aan zelfontplooiing, aan leren, mondig zijn.

Door na te gaan welk motief met welke behoefte in verband gebracht kan worden en op welke behoefte de belemmeringen betrekking hebben, wordt inzicht verkregen in de wijze waarop behoeften, motieven en belemmeringen samenhangen. Met het oog op het bevorderen van de deelname aan vrijwilligerswerk werden daarbij steeds twee vragen gesteld: hoe kunnen motivaties worden versterkt en hoe kunnen belemmeringen worden vermindert?

Dit leverde per behoefteniveau een checklist op van aandachtspunten en tips voor vrijwilligersbeleid, gericht op het verminderen van belemmeringen en op het tegemoet komen aan de betreffende behoefte en bijbehorende motivaties van vrijwilligers. In relatie tot een bepaalde behoefte binnen de behoeftenhiërarchie die de vrijwilliger primair wil bevredigen worden steeds andere elementen voor vrijwilligersbeleid aan de orde gesteld. Ook wordt tegen de achtergrond van de behoeftenhiërarchie aandacht besteed aan belemmeringen die specifieke groepen (alloctonen, minima, 'moeilijk plaatsbare vrijwilligers') kunnen ervaren bij het doen van vrijwilligerswerk.

Als er één conclusie uit het onderzoek getrokken kan worden, dan is het wel dat vrijwilligerswerk niet een vanzelfsprekende zaak is, waarbij zondermeer een beroep op mensen kan worden gedaan. Een groot aantal randvoorwaarden in de persoonlijke sfeer en in de organisatie moet zijn gerealiseerd, willen mensen vrijwilligerswerk gaan en blijven doen.

Lud Overkamp, onderzoeker Weson
De brochure is te bestellen door
f 12,50 over te maken op giro
39194191 n.v. Weson, Deventer o.v.v.
AVA-90.636.

Slachtoffers aan de onderhandelingstafel

In de politieke discussie van dit moment krijgen arbeidsongeschikten veel aandacht. Daarnaast heeft iedereen de mond vol over sociale vernieuwing. Het gebeurt echter maar zelden dat arbeidsongeschikten en sociale vernieuwing met elkaar in verband worden gebracht. Toch hebben bijvoorbeeld de onderzoekers van de WAO-beweging heel wat inzichten bij elkaar gebracht. En het landelijk samenwerkingsverband van regionale WAO-platforms heeft een aantal standpunten geformuleerd, die alleszins de moeite waard zijn. Samenvat leidt dat tot een visie op sociale vernieuwing en arbeidsongeschiktheid vanuit de WAO-beweging. In onderstaand artikel is gebruik gemaakt van een aantal gedachten uit een ongepubliceerd stuk van Kees Fortuin, onderzoeker bij het Nimo.

Als je ziek wordt, krijg je te maken met een ingewikkelde serie regelingen en instanties. Je moet je werkgever bellen dat je je taken niet langer uit kunt voeren. Daarna moet je naar de arts van de bedrijfsvereniging. Die gaat na of je wel terecht thuis blijft. Tenslotte moet je, met het zweet in je handen, melden bij de gemeenschappelijke medische dienst, de GMD. Aan de andere kant van de tafel zit dan een verzekeringsgeneeskundige. Die bekijkt in hoeverre je arbeidsongeschikt bent. Blijkt dan dat je nog kunt werken, dan is er de arbeidsdeskundige die een rijtje met functies uit de computer laat rollen, functies waar je nog nooit aan gedacht hebt of waar je misschien nog nooit van gehoord hebt. Kenmerkend aan deze hele gang van zaken is dat anderen vertellen wat je nog kunt of moet. Het is

logisch dat je niet zo goed durft te zeggen wat je zelf denkt. Je hebt immers geen idee waar je recht op hebt of bij wie je steun kunt vinden. Je bent al ziek en je loopt de kans door verkeerde antwoorden een stuk van je uitkering mis te lopen. Deze positie – zo zeggen WAO-ers – daar wordt je echt goed ziek van.

Kijken we naar ander niveau, dan zien we dat bedrijfsverenigingen en gemeenschappelijke medische dienst in een strijd om de macht gewikkeld zijn. De aanstaande reorganisatie van de sociale zekerheidsorganisaties leidt ertoe dat de bedrijfsverenigingen er geen belang bij hebben als de GMD succes heeft. De gevolgen werken voor de belanghebbenden heel slecht uit. Zo is er een afspraak dat de bedrijfsverenigingen de belanghebbende na zes maanden ziekte melden bij de GMD. De arbeidsdeskundigen bij die dienst hebben de meeste kans iemand weer aan betaald werk te helpen als ze hun begeleiding vroeg kunnen beginnen. Veel mensen komen echter pas heel laat met de GMD in contact en dan is er nog maar weinig tijd over om herplaatsing bij de eigen werkgever te regelen. En omdat de GMD toch succes nodig heeft, kiest ze uit de groep belanghebbenden vooral die mensen die het gemakkelijkst te herplaatsen zijn. Zoals vroeger de arbeidsbureau mensen in de bak onbemiddelbaar achter lieten, zo wordt nu een hele grote groep WAO-ers onbemiddelbaar voor de GMD. Het komt erop neer dat mensen afhankelijk worden van een uitvoeringspraktijk waarin vanuit verschillende competenties deelmaatregelen getroffen worden, die in hun opgetelde uitwerking veeleer ontmoedigend dan effectief zijn.

Psychisch ziek

Dit verhaal gaat in grote lijnen voor iedereen op. Het wordt nog schrijnender als we kijken naar mensen die om psychische redenen ziek

worden. Mensen met psychische klachten worden niet al te serieus genomen, ze worden er al gauw van verdacht te overdrijven. En als de klachten toch serieus blijken, dan zie je in de uitvoeringspraktijk dat iemand met psychische klachten al gauw als een hopeloos geval wordt beschouwd.

Zo worden mensen met psychische klachten aan een zwart-wit benadering onderworpen, ze worden ingedeeld in de groep 80-100% arbeidsongeschikt of ze worden weer aan het werk gestuurd. Voor een deel ligt dat aan de uitvoerders en voor een deel ligt het aan de wetgeving. Als je bijvoorbeeld kijkt naar het onderwijs. Daar vallen nogal wat mensen uit met psychische klachten. Een reden kan zijn dat ze achteraf gezien, niet zo'n goede beroepskeuze hebben gemaakt. Na jaren getob en met lood in de schoenen naar de klas gaan, vallen mensen dan uit. Dat kan gebeuren, maar het is wat vreemd dat zowel de wetgever als de mensen in de uitvoeringspraktijk dan blijven wachten op het moment dat die man of vrouw dan weer geschikt is om terug te keren naar het onderwijs. De betreffende persoon hoeft er maar aan te denken om alweer overspannen te worden. Je zou dus vroegtijdig buiten de eigen sektor moeten gaan kijken of er ander werk voor zo iemand is en daartoe gepaste steunmaatregelen nemen.

Sociale vernieuwing

Als we met deze gegevens in het achterhoofd kijken naar de plannen voor de sociale vernieuwing, dan ligt het voor de hand te wijzen op het lockettisme, op de verkokering van de instanties. Het ligt ook voor de hand te pleiten voor een verbetering van de positie van de belanghebbende arbeidsongeschikten. Want er moet nogal wat anders: je zou zelf moeten kunnen vertellen welk perspectief je ziet in plaats van afhankelijk te worden van professionals die met on-

doorzichtige beoordelingscriteria werken. Je zou een arts aan de andere kant van de tafel willen die je steunt en aan je genezing bijdraagt in plaats van een beoordelaar in dienst van een verzekeringssmaatschappij. Je zou de tijd willen krijgen voor herbezinning om zo, als je eraan toe bent, de best mogelijke beslissing te nemen. Je zou niet alleen afhankelijk willen zijn van de GMD maar zelf willen bepalen wie je het beste steun kan geven. Je zou de rol van slachtoffer achter je willen laten en op basis van inzicht met deskundige steun willen onderhandelen over je toekomst. Je zou....

Helaas... sociale vernieuwing is voor WAO-ers tot nu toe bijna overal in een paar mooie woorden blijven steken. De regeringsnota stelt dat er steun moet komen voor achterstandsgroepen en de mensen die geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn worden daarbij met name genoemd. Maar rode draad in de sociale vernieuwing is ook dat de gemeenten de kar moeten trekken.

De wet- en regelgeving over arbeidsongeschiktheid wordt echter landelijk ontwikkeld en navraag bij een groot aantal gemeenten laat zien dat arbeidsongeschikten niet voorkomen in de decentraal uitgewerkte plannen. Gemeenten vinden de aparte regelingen en circuits voor arbeidsongeschikten maar ingewikkeld. Het is al ingewikkeld genoeg om een banenpool op te zetten voor langdurig werklozen. Binnen zo'n opzet ook weer rekening houden met een speciale groep, de arbeidsongeschikten, maakt het alleen nog maar ingewikkelder. Je zou bijvoorbeeld de eis van full-time beschikbaarheid moeten laten vallen, want daar kunnen veel arbeidsongeschikten niet aan voldoen.

Wat echt nodig is ....

Als je vanuit het blikveld van arbeidsongeschikten kijkt wat voor echte sociale vernieuwing nodig zou zijn, dan kom je op een aantal pun-

ten zoals die al tijden lang door de WAO-beweging worden aangedragen.

Je kunt dan niet voorbij gaan aan het feit dat de arbeidsongeschikten in Nederland jarenlang te lijden hebben gehad van een optelsom van maatregelen die de bestaanszekerheid ernstig aantastten. Vanuit zeer verschillende beleidsterreinen genomen maatregelen hadden steeds die uitkomst als gemeenschappelijk kenmerk.

Het is daarom essentieel de komende jaren een totaalaanpak van de arbeidsongeschiktheidsproblematiek te ontwikkelen. Daarbij dient afgerekend te worden met een beleid en een uitvoeringspraktijk die keer op keer ontmoedigend en ineffectief is. Een eerste vereiste is dat in zo'n te ontwikkelen integrale aanpak de participatie van arbeidsongeschikten en hun organisaties verzekerd wordt.

De arbeidsongeschiktheidsproblematiek is zeer zwaarwegend en weerbaarstig door:

- het grote aantal van instanties, organen, organisaties, bedrijven, adviesorganen die (apart of elkaar overlappend) belangen, taken en rollen vervullen;
- een zeer complexe wet- en regelgeving, die inmiddels nog maar voor een handjevol experts inzichtelijk is;
- de grote hoeveelheid burgers wier bestaan afhankelijk is van die wet- en regelgeving en het daarmee samenhangende voorzieningenbeleid;
- de relatie met arbeidsmarkt-vraagstukken zoals dat van de langdurige werkloosheid;
- de gegroeide "cultuur", c.q. mentaliteit in de samenleving inzake de WAO.

Je kunt – met Bram de Swaan in "Zorgen en Staat" – zeggen dat arbeidsongeschiktheid een gemedicaliseerde kwestie van een in wezen maatschappelijk probleem is. Er wordt ook een medische oplossing

voorgesteld: mensen moeten van hun mankementen worden afgeholpen en kunnen dan op zoek naar een baan. Dat die mankementen ontstaan in een maatschappij die een extreem hoge arbeidsproductiviteit als hoogste goed kent, komt nergens aan de orde. Nee, een op het individu gerichte maatwerk-aanpak zal spoedig alle problemen doen verdwijnen – net zoals verminkte soldaten worden opgelapt om opnieuw een langdurige oorlog in te gaan.

De praktijk van de reïntegratie

In WAO-land bestaat een verschil tussen beleid en praktijk. Een strategie die erop gericht is het beleid te veranderen zonder meteen ook de praktijk van de uitvoering te beïnvloeden, levert nauwelijks resultaten op. Daarom is het van belang met name de individuele uitvoerder te beïnvloeden. Vanuit ervaringen daarmee kun je eisen stellen aan het beleid. Beleid dat op die basis wordt geformuleerd, loopt minder risico door de uitvoerders genegeerd te worden. Verder moeten aan beleid eisen gesteld worden die erop gericht zijn de beleidsmatige ruimte voor de verlangens van arbeidsongeschikten te vergroten.

Uitgangspunt van de begeleiding is dus de betrokkene zelf. Er wordt uitgegaan van diens toekomstbeeld, van diens waarneming van mogelijkheden en moeilijkheden. Dat is, zoals aangegeven, een verschil met de "officiële" aanpak, omdat in de sociale zekerheid een persoon in wezen niets te willen heeft. De positie van een individuele arbeidsongeschikte moet versterkt worden. Zo als het nu is, staat deze als individu tegenover een organisatie, en is mede uit dien hoofde structureel in een machteloze positie. Uitvoeringsorganen willen wel meer "cliëntvriendelijkheid" in de sociale zekerheid maar zonder dat in hun machtsposities ten opzichte van een cliënt iets verandert. Om dat meer gelijk te

trekken moet de betrokkene als georganiseerde tegenover een organisatie staan. WAO'ers moeten als onderhandelaar optreden, en niet als slachtoffer.

Om zover te komen zijn ervaringen van lotgenoten essentieel om een reële inzet mogelijk te maken. Uitgangspunt is dat alles benut moet worden wat aan maatschappelijke mogelijkheden aanwezig is. Zicht daarop ontstaat alleen in een netwerk van organisaties en instanties die zich met de belangen van WAO'ers bezighouden. Dat laat in principe de positie van de GMD onaangetaast maar de monopoliepositie verdwijnt.

Aangrijpingspunt blijft dan de feitelijke uitvoering, en geen abstracte modellen of beleidsuitspraken. Inzet is dat een aanpak van de WAO-problematiek geen kwestie is van nieuwe regels, maar van een verandering van de omgeving waarbinnen de regels worden toegepast. De WAO'er krijgt steun hebben van een organisatie, die zijn positie tegenover de uitvoeringsorganen kan versterken.

In een heel vroeg stadium wordt bekeken welke mensen wel kansen hebben op de arbeidsmarkt en welke niet. Deze worden uitgeleerd, en de andere krijgen geen begeleiding. Met zo weinig mogelijk inspanning worden deze mensen dan snel weer teruggelid naar de arbeidsmarkt. Naarmate je langer in de WAO zit, wordt reïntegratie minder realistisch. Dan is steun nodig van een organisatie die de grenzen van een bedrijfstak overschrijdt.

Sociale vernieuwing toegepast

Sociale vernieuwing kan alleen wat gaan betekenen voor WAO'ers als het leidt tot een experimenten-

beleid, waarbij je probeert voor uitgesproken kansloze mensen een perspectief te creëren. Zo'n benadering krijgt alleen kans als organisaties van belanghebbenden deze steunen. Zo worden mensen die wegens psychische redenen arbeidsongeschikt zijn bijna systematisch uitgesloten van begeleiding omdat zij kansloos zouden zijn. Het is duidelijk dat voor veel mensen met psychische problemen volledige hervatting van betaald werk onmogelijk zal zijn. Maar een gedeeltelijke oplossing moet toch voor de meeste mensen wel gevonden kunnen worden.

Sociaal vernieuwingsbeleid moet dus experimenten mogelijk maken waarbij arbeidsongeschikten zelf een centralere plaats krijgen en zich richten op minder kansrijke groepen. Zo'n beleid mogelijk maken kan alleen als een iets minder hoge produktiviteit wordt toegestaan. Wanneer je in sociale zekerheidsland voorstelt om een arbeidsongeschikte het werk te laten hervatten, dan wordt er zonder meer aangenomen dat deze ofwel volwaardig kan produceren, ofwel dat de ondernemer volledig schadeloos gesteld wordt voor de verminderde produktiviteit van zo iemand. De produktiviteit, die de ondernemer van zijn werknemers verlangt, staat buiten de discussie. Oftewel, een werkever is gek als hij iemand in dienst neemt die minder produceert, terwijl hij ook iemand kan krijgen die volwaardig presteert.

Vanuit deze opstelling worden mensen naar de schroothoop afgevoerd. Zo wordt de rekening van de te hoge produktiviteit nu gepresenteerd aan de WAO'ers. Het is te voorspellen dat de groep mensen die in staat is tot de geïste arbeidsprestatie steeds kleiner wordt. Dat zou sociale vernieuwing moeten kunnen voorkomen.

Jan Schrauwen, Provinciaal Utrechts WAO-beraad

"Begeleiden met beleid"

"Begeleiden met beleid" is een uitgave van de provincie Gelderland en het Districtsbureau voor de Arbeidsvoorziening Gelderland. In het boek wordt ingegaan op de methodiek van individuele trajectbegeleiding van langdurig werklozen.

Het algemene idee achter individuele trajectbegeleiding is dat iedere langdurige werkloze bijzondere kwaliteiten bezit die met behulp van intensieve begeleiding kunnen worden ingezet op de arbeidsmarkt dan wel voor niet-betaalde sociaal culturele activiteiten. Trajectbegeleiding is een gezamenlijke inspanning van medewerkers van arbeidsbureaus, sociale diensten en (eventueel) het particulier initiatief.

De methodiekbeschrijving is tot stand gekomen op basis van praktische ervaringen met individuele trajectbegeleiding in Apeldoorn, Wijchen en Zaltbommel. De methodiekbeschrijving berust op gesprekken met projectcoördinatoren in de experimentgemeenten. Vanuit de lokale beschrijvingen is een synthese gemaakt, die vervolgens is gesystematiseerd.

"Begeleiden met beleid" is bedoeld als handreiking aan diegenen die zich inzetten voor de verbetering van de positie van langdurig werklozen, maar richt zich ook op bestuurders van bijvoorbeeld RBA en gemeenten en beleidsmedewerkers.

"Begeleiden met beleid"; ISBN *WE 90-73586-01-1*, kost f. 20,- en kan besteld worden bij de Gelderse Stuurgroep Werkgelegenheid, tel. 085-598515 en bij de Provincie Gelderland, tel. 085-588946 (dhr. Kelderman).

Bericht vanuit het Haags opbouwwerk

Onder deze titel verscheen eind september een boekje met de wederwaardigheden van Frans Kiekens gedurende zijn 25-jarige praktijk als opbouwwerker. NRC-verslaggever Henk Kool schreef het in opdracht van het Stedelijk Bureau Opbouwwerk. Het eindresultaat kwam tot stand na uren lange gesprekken tussen hem en Kiekens. Ter gelegenheid van de uitreiking van de Haagse stadspenning aan Frans Kiekens, een gelegenheid die tevens zijn afscheid van het opbouwwerk markeert, werd hem dit boekje over zijn werken in Den Haag aangeboden.

Werken met kansen

Vanuit zijn veelzijdige praktijkervaring komt Kiekens tot een belangrijk algemeen inzicht omtrent het opbouwwerk. Namelijk: "Opbouwwerk heb ik altijd gezien als het werken met kansen. Als er een kans is, pak dan die kans." (p. 25) Het boekje staat dan ook vol van de illustraties die de werkzaamheid van dit richtsnoer aantonen. Vaak kwam Kiekens inderdaad tot succesvolle acties door op het juiste moment gebruik te maken van de omstandigheden.

Een uitnemend voorbeeld hiervan is het verhaal van de 'dode buurvrouw' in 1974. Via een telefoontje van een journalist van Het Binnenhof werd Kiekens getipt omtrent het feit dat de politie een vrouw had aangetroffen in haar huis die reeds 10 maanden dood was. Van de commotie die in ruime mate ontstond rond dit nieuwsfeit maakte Kiekens gebruik om in die straat de woonomstandigheden van de (bejaarde) bewoners te verbeteren. Kiekens over de houding van de gemeente: "Ze deden alles, want het haalde de landelijke pers. Dit is echt een klassiek voorbeeld van hoe ik werkte. Zo heb ik dat telkens gedaan." (p. 42)

Frans Kiekens
(foto: Christina Vorsholt)

Een ander voorbeeld van zijn vaardigheid om in de sociale ruimte te opereren is het verhaal van de zogenaamde 'huurkoopschandalen'. Zelf omschrijft Kiekens dit als de "mooiste actie van mijn leven". (p. 42) Drie gezinnen in de Smitstraat bewoonden een huis op huurkoopbasis. Na bijna de gehele huurkoop-som te hebben betaald werden zij bedreigd met huisuitzetting middels een gerechtelijk vonnis. Eén en ander vloemde voort uit de ruimte die de wet toen bood. Aan het onderwerp was al een televisieuitzending gewijd en een serie artikelen in de Haagsche Courant. Via een inzameling onder de lezers van voornoemde krant was voldoende geld opgehaald om de huizen tijdens de openbare verkoping op te kopen. Kiekens mobiliseerde de wijkbewoners om de actie in het Venuduhuis kracht bij te zetten. Dit leidde uiteindelijk tot een zodanige aanpassing van de wet dat huurkoop – op die wijze – onmogelijk werd.

Totaalplannen

Kiekens is zich ervan bewust dat de huidige opbouwpraktijk andere eisen aan de opbouwwerker stelt dan vroeger. Dit hangt met name samen met een andere wijze van opereren door de overheid. Daar waar de overheid zich vroeger weleens liet verrassen door spontane acties van burgers wordt tegenwoordig het maatschappelijk protest tegen allerlei plannen en misstanden van te voren ingecalculleerd. Dit leidt tot de presentatie van 'totaalplannen' van de overheid. Zo'n plan is op onderdelen niet bediscussieerbaar. Het is 'slikken of stikken' voor de burger, meestal het eerste.

Volgens Henk Kool, de auteur van het boek, houdt dit verband met de individualisering van de samenleving en de invloed van de televisie in de jaren '80. Mensen hebben zich in grote mate afgekeerd van de politiek en verloren hun interesse voor hun directe omgeving. Dit maakte het

Bewonersdag sociale vernieuwing

voor de overheid gemakkelijker om allerlei zaken door te drukken. Ook de overheidsbezuinigingen sinds '81 hebben aan de situatie geen goed gedaan. Voeg hierbij de (eenzijdige) aandacht voor het bedrijfsleven en in ruimere zin, voor de economische dimensie van het leven en men heeft de ongunstige constellatie van de jaren '80 geschetst. In deze, in sociaal opzicht minder stimulerende periode heeft ook de sociaal-democratie in Nederland een identiteitscrisis te verwerken gekregen. Al met al niet zo'n gunstige uitgangspositie voor het opbouwwerk in de jaren '90.

Opbouwwerker of afbraakwerker

Het opbouwwerk kan twee richtingen inslaan: een vooruitgeschoven post van de gemeente in de wijken blijven of teruggrijpen op de meer strijdbare cultuur van met name de jaren '70. Tijdens één van die verhitte acties in de jaren '70, het kraken van een pand voor de Stichting voor Surinamers, werd Kiekens door een gemeente ambtenaar uitgemaakt voor 'afbraakwerker'. Kiekens heeft dit als een compliment opgevat. In zijn inleiding vraagt Kool zich af of er in de jaren '90 nog afbraakwerkers zullen zijn.

In het kader van de Sociale Vernieuwing zullen we vermoedelijk enige afbraakwerkers nodig hebben om de bestaande, verstikkende bestuursstructuren, waar nodig, open te breken. Je kunt toch ook geen echt nieuw huis bouwen zonder het oude af te breken? Wel kun je bij de bouw gebruik maken van de oude bouwstenen.

Bericht vanuit het Haags opbouwwerk kan aldus wellicht ter inspiratie dienen voor toekomstige opbouwwerkers.

Bericht vanuit het Haags Opbouwwerk is te verkrijgen door overmaking van f. 15,- op giro 48014, ten name van Stedelijk Bureau Opbouwwerk, onder vermelding van de titel en het aantal exemplaren.

Sociale vernieuwing biedt bewoners(organisaties) nieuwe kansen en mogelijkheden om actief en inventief aan de slag te gaan en problemen in wijken buurten aan te pakken. In dit kader hebben 37 gemeenten een overeenkomst met het rijk getekend waarin onder meer staat te lezen dat het bij sociale vernieuwing om veel meer gaat dan inspraak alleen. Er moet serieus aandacht zijn voor oplossingen en ideeën die door bewoners zelf worden aangedragen.

Tegen deze achtergrond organiseert het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA) op zaterdag 19 januari (1991) in de Grote Kerk te Deventer een bewonersdag. De dag is bedoeld voor bewoners en bewonersorganisaties die actief bezig zijn met de verbetering van wijken buurten en belangstelling hebben voor uitwisseling van ideeën en plannen. De Grote Kerk zal worden ingericht als activiteiten- en projectenmarkt waar iedere stad en buurt zich kan presenteren. Het gaat hier om projecten op het gebied van het beter leefbaar maken van wijken en buurten zoals, buurtbeheer, onderhoudsplannen, verkeersmaatregelen en criminaliteitspreventie en -bestrijding. Ook wordt hierbij gedacht aan projecten met betrekking tot werkgelegenheid en beroepsgerichte scholing, onderwijs en basiseducatie etc. Een aantal onderwerpen zullen centraal aan de orde worden gesteld door middel van een voordracht:

- "De invloed van bewoners op sociale vernieuwing", door Riki Heine, lid van een bewonersorganisatie te Eindhoven;
- "Sociale vernieuwing en bewoners", door één van de leden van de Interbestuurlijke Projectgroep Sociale Vernieuwing;
- Sociale vernieuwing in Rotterdam: "Banenpools werken als de wijken dat willen", door Hans Stenfort Croese van Nieuwe Ba-

nen Rotterdam Werkt en Mar Aalders, projectleider van de Stichting Werk in Charlois, Rotterdam;

- Iets over het project "Wisselwerk", dat buurtbeheer en sociale veiligheid nastreeft in de wijk Zevenhuizen in Apeldoorn, door Jaap van Leyden;
- Slottoespraak door minister-president Ruud Lubbers.

Als gastheer op deze dag treedt Jan Bugter op, voorzitter van het LSA en wethouder te Deventer.

Het LSA nodigt bewoners en bewonersorganisaties uit om aan deze dag deel te nemen door projecten en activiteiten in hun buurt ten toon te stellen. Dit kan door middel van schriftelijk materiaal in de vorm van projectverslagen, brochures, krantetartikelen of andere vormen (videopresentatie of een fototentoonstelling) op die dag aan de deelnemers te presenteren.

Voor meer informatie over standruimte en andere organisatorische zaken kunt u terecht bij: secretariaat LSA, Sonja Swarts of Henk Cornelissen, telefoon 070-3804431. ■

Twee boeken over armoede

Een aantal maanden geleden kwam de bekende Amerikaanse hoogleraar William J. Wilson, gespecialiseerd in armoedevraagstukken, op bezoek in Nederland. Zijn gastheren wilden hem een rondleiding geven door een Nederlandse arme wijk, en kozen daarvoor een saneringswijk in een grote stad, met leegstand en dichtgetimmerde huizen.

De hoogleraar vroeg, of de wijk nou naar Nederlandse begrippen een getto was; en voegde eraan toe, dat het naar Amerikaanse begrippen beslist geen getto zou zijn, maar eerder een wijk voor studenten en kleine middenstanders. Armoede in de VS of nog spreken-der, in de Derde Wereld, laat zich niet vergelijken met armoede in Nederland: wij hebben immers een sociaal vangnet van sociale verzekeringen en bijstand, waardoor iedereen die niet in zijn eigen onderhoud kan voorzien, een uitkering kan krijgen om zijn primaire levensbehoeften te dekken. Zelfs in EG-landen als Frankrijk, Spanje en Portugal ontbreekt een bijstandsregeling, waardoor iemand die niet sociaal verzekerd is, tot de bedelstaf is veroordeeld. Desondanks wordt sinds enige jaren een heftige discussie gevoerd over de armoede die in Nederland heerst. De discussie is o.a. aangezwengeld door de Raad van Kerken, die constateerde dat grote groepen in onze samenleving blijvend buiten het arbeidsproces worden geplaatst en daardoor in een isolement komen te verkeren, hetgeen een vrijwel onoplosbare en ook onopgemerkte achterstand veroorzaakt. De Begeleidingscommissie Ontwikkelingsprojecten, de "voorloper" van het Nederlands Centrum Maatschappelijke Ontwikkeling, heeft in deze discussie ook een rol gespeeld: op 3 februari 1989 werd met medewerking van de in-

middels opgeheven Harmonisatie-raad Welzijnsbeleid een conferentie gewijd aan het onderwerp tezamen met een aantal vertegenwoordigers van verschillende maatschappelijke sectoren.

Na een aanvankelijke ontkenning van de armoedeproblematiek door de toenmalige staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, De Graaf, is ook de overheid overstag gegaan: er is ook in Nederland een armoedeprobleem, een probleem dat des te nijpender is omdat het slecht zichtbaar is en gedeeltelijk in de hand wordt gewerkt door arbeidsmarkt- en uitkeringsstelselproblemen. Isolement, het verlies van voor de arbeidsmarkt noodzakelijke vaardigheden, verlies van status en zelfvertrouwen gaan met het armoedeprobleem gepaard: maar ook zaken als verloedering, achteruitgang van gezondheid en ook normvervaging ten gevolge van het gevoel in de steek gelaten te zijn, spelen een rol. Het besef is er, dat men deze samenhangende problematiek niet bestrijdt d.m.v. koopkrachtplaatjes tot 3 decimalen achter de komma, en dat heeft mede geleid tot de behoefte aan een algemene, ontkerde aanpak, de sociale vernieuwing.

De NCMO heeft zijn activiteiten op het gebied van de bestudering van de armoede voortgezet met de publicatie van twee boeken. Het eerste boek "Daar moet ik alles mee doen" bevat zestien gesprekken met mensen die moeten rondkomen van een minimuminkomen. De gesprekken zijn gevoerd door drie onderzoekers van de vakgroep Huishoudeconomie van de Landbouwniversiteit Wageningen. Het tweede boek "Verbinding verbroken?" bevat zestien interviews met vertegenwoordigers van overheid, werkgevers, werknemers, en een aantal uit-eenlopende organisaties die zich met armoede bezighouden, zoals de reeds genoemde Raad van Kerken, maar ook het NIBUD. Ook een aantal organisaties van de mensen om wie het gaat, zoals ouderen, bij-

standsmoeders en migranten, zijn vertegenwoordigd in het boek. De boeken zijn een absolute "must" voor degenen die hun gedachten willen vormen over armoede in Nederland. Het probleem met armoede is, dat je erover kan blijven bespiegelen wat het precies is: maar wat het écht is, hoor je pas op het moment wanneer je de mensen spreekt die arm zijn: hoe het geldgebrek, maar ook de afgesneden toegang tot de arbeidsmarkt hun dagelijkse leven totaal beheerst.

In die behoefte voorziet het eerste boek "Daar moet ik alles mee doen". Bij lezing van het boek valt het op, dat eigenlijk iedereen in een situatie van armoede terecht kan komen: de armoede wordt vaak veroorzaakt door een toevallige opeenstapeling van factoren. Het is zeer zeker niet zo, dat armoede zich beperkt tot de ongescholden: armoede kan dwars door alle opleidingsniveau's heenlopen. Uit de 16 interviews wordt goed duidelijk, dat de gevolgen van de armoede voor iedereen verschillen: de een weet beter raad met zijn armoede dan de ander. Ouderen bijv. kunnen er beter mee omgaan, omdat ze het meer gewend zijn dan de jongeren. Maar ook onder de jongeren zijn er verschillen: sommigen hebben ervoor gekozen, maar bij de meesten is er sprake is er sprake van de genoemde opeenstapeling van factoren, waarvan de - soms voor altijd - geblokkeerde toegang tot de arbeidsmarkt altijd de belangrijkste is. Het tweede boek "Verbinding verbroken?" heeft een andere invalshoek dan het eerste boek: hier komen de maatschappelijke organisaties aan het woord over de armoede. Ook in dit boek is voor het houden van interviews gekozen. Het aardige daarvan ook weer is, dat de vertegenwoordigers van de organisaties niet met een geharnast stuk naar buiten komen: nee, voor de vuist weg moeten zij formuleren, wat zij van het probleem vinden, en ze blijken met zeer duidelijke en boeiende standpunten naar voren te ko-

Schade verhalen

men. Het "confetti-achtige" karakter van de armoede wordt door iedereen onderkend: armoede is minder klassegebonden dan vroeger. Met uitzondering van de migranten natuurlijk: de aanhoudende discriminatie op de arbeidsmarkt dreigt te veroorzaken, dat de kinderen van de migranten een nieuwe, blijvende onderklasse zullen gaan vormen.

Wat in de opvattingen van de geïnterviewden het meest opvalt, is de eensgezindheid over het volgende: de Nederlandse welvaartsstaat heeft, ondanks de sociale voorzieningen, gefaald in het voorkomen van de armoede. De arbeidsmarkt, maar ook de collectieve voorzieningen bereiken de armen niet. Het stelsel van sociale voorzieningen is dusdanig opgebouwd dat mensen jaren lang buiten het arbeidsproces staan en in een steeds groter, steeds moeilijker te doorbreken isolement komen te verkeren. De titel "Verbinding verbroken?" is dan ook niet voor niets gekozen. Als men het boek leest, krijgt men de indruk dat het wel even zal duren, voordat de verbinding is hersteld. Dat echter zoveel beleidsactoren van mening zijn, dat de opbouw en structuur van onze welvaartsstaat voor een groot deel het armoedeprobleem hebben veroorzaakt, is iets dat hoopvol stemt: misschien wordt het toch wel wat met de sociale vernieuwing.

"Daar moet ik alles mee doen", Jeanet Kullberg, Robbie Goossens en Edwin de Vos; uitgeverij Variant, Norderhorst den Berg 1990.

"Verbinding verbroken?", door Ria Jaarsma; uitgeverij Variant, Norderhorst den Berg 1990. (Interviews met o.a. Hedy d'Ancona, Koos Richelle, Wisse Dekker, Wim ter Hart, Karin Adelmund, Henk Hofstede, Christine Groenewegen, Jo Bothmer en Strato Adam).

Beide boeken zijn te bestellen bij het NCMO, postbus 1808, 5200 BB 's-Hertogenbosch, tel. 073-120531. ■

Onder deze titel publiceert de WAO-beweging een editie van hun kaderblad WAO-berichten die geheel is gewijd aan aansprakelijkheid van derden voor schade die leidt tot arbeidsongeschiktheid.

Dit boekje komt voort uit een project dat is opgezet door de werkgroep "WAO door schuld van derden" van het Landelijk Samenwerkingsverband Regionale WAO-platforms (hierna, LSV/WAO) en de Begeleidingscommissie Ontwikkelingsprojecten van het Ministerie van WVC. Gedurende de looptijd van het project (anderhalf jaar) werd een jurist aangesteld om deze kwestie op een rijtje te zetten. Dit boekje is één van de uitvloeiels van het project.

'Schade verhalen' is geschreven door de projectjurist, Clemens Roijackers. In zijn inleiding schrijft hij dat het boekje in eerste instantie bestemd is voor de spreekuurhouders uit de WAO-beweging. Het doel is drieledig:

- het in staat stellen van de lezer (spreekuurhouder) om te signaleren of bij een ongeval sprake is van letsel door aansprakelijkheid van anderen;
- het duidelijk maken aan de lezer hoe de WAO-er of Ziektebewerter moet worden doorverwezen;
- aan de lezer uitleggen hoe te handelen als de rechtshulp vastloopt.

Ook stelt hij dat spreekuurhouders in ieder geval niet zelf moeten gaan onderhandelen met de aansprakelijke derde of diens verzekeringsmaatschappij over de hoogte van de uitkeringen schadevergoeding. Het slachtoffer moet dat ook niet doen, maar dit overlaten aan specialisten. Het onderhandelen over de schadevergoeding hoort thuis bij de professionele rechtshulp, liefst bij de gespecialiseerde advocatuur. De spreekuurhouders kunnen een heel belangrijke rol vervullen door signalering, goede doorverwijzing en opvang van hun cliënten als de rechtshulp faalt.

De advocaat die het voor zijn cliënt opneemt in een letselschadezaak heeft behalve zijn eigen specifieke vakkennis uiteraard ook behoefte aan medische informatie. Daarom is de samenwerking met de Werkgroep Artsen-Advocaten (WAA) ook zo belangrijk voor het project geweest. Dit boekje pleit voor verdere ondersteuning om tot een vast secretariaat van de WAA te komen. Het LSV/WAO ziet dit als een garantie voor de opvang van letselschade-slachtoffers wat de schadevergoeding betreft.

Niet alleen de spreekuurhouder heeft iets aan dit boekje maar ook de juridisch geïnteresseerde kan zijn voordeel doen met de literatuurverwijzingen. Uitdrukkelijk wordt gesteld dat de informatie wordt aangeboden op twee niveau's. Mijns inziens is de auteur er prima in geslaagd om bij dit technische onderwerp de vaak diep-tragische menselijke aspecten aan bod te laten komen. Dit maakt het tot een leesbaar geheel voor vele belangstellenden, ook buiten de WAO-beweging.

Schade verhalen, WAO-berichten nr. 3, november 1990. Prijs: f 7,50. Telefonisch te bestellen bij het Landelijk Platform Opbouwwerk: 070-3804431. ■

Positie-analyse bij doelgroepenorganisatie

Het mobiliseren en organiseren van een doelgroep om deze beter in staat te stellen de eigen belangen te behartigen, is een veel voorkomende doelstelling in het opbouwwerk. Voordat met de feitelijke mobilisatie en organisatie-opbouw begonnen wordt, is het een goed gebruik een positie-analyse van de betreffende doelgroep te maken.

In de brochure "Op zoek naar de bron: positie-analyse in het kader van doelgroepenorganisatie" worden verschillende modellen voor het maken van een dergelijke analyse naast elkaar gezet en met elkaar in verband gebracht. Het organisatievraagstuk wordt vanuit diverse perspectieven benaderd. Een eerste niveau zijn de handelingsmotivaties van de leden van een doelgroep, die bepaald worden door sociale positie en ervaringen uit het verleden. Een meer sociologische visie stelt de actuele belangen en beïnvloedingsmogelijkheden van de doelgroep centraal. Van hieruit kan meer inzicht gekregen worden in het organisatiepotentieel dat een groep al dan niet heeft. Bovendien kunnen de mogelijkheden om dit potentieel te vergroten worden vastgesteld.

De laatste invalshoek is de agogische: welke methoden zijn er om mensen te bewegen een organisatie te vormen en hoe kan de ontwikkeling van een organisatie in haar beëindigingsfase in goede banen worden geleid.

Vervolgens worden een aantal uitgangspunten voor een geïntegreerd model genoemd. Afgesloten wordt

met een 17-tal richtvragen die de basis vormen voor positie-analyse van een bepaalde doelgroep.

De brochure "Op zoek naar de bron" is geschreven door H. Broekman en E. Canjels en is te bestellen door f. 15,- over te maken op giro-nummer 3731791 ten name van WONN Drachten o.v.v. bestelnummer 9869. ■

Mensen met een lichamelijke handicap

Sinds enige tijd vindt tussen het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid Holland (WOZH), de Gehandicaptenraad (GR) en de organisatie van de Provinciale Organen voor het Gehandicaptenbeleid (CORS) overleg plaats over de ondersteuning van het emancipatieproces van mensen met een lichamelijke handicap door het opbouwwerk.

De aandacht spitst zich toe op de platforms van mensen met een handicap, die functioneren op gemeentelijk niveau. Deze platforms richten zich op de emancipatie en participatie van gehandicapten in de lokale samenleving. Actiepunten van deze platforms zijn met name de toegankelijkheid van diverse voorzieningen en het verzorgen van adequate informatie voor mensen met een lichamelijke handicap.

Bij deze platforms bestaat grote behoefte aan permanente ondersteuning op strategisch, educatief en organisatorisch vlak. De consulenten van de Provinciale Organen voor het Gehandicaptenbeleid (POG's) kunnen slechts gedeeltelijk in deze ondersteuning voorzien vanwege hun beperkte werktijd.

Het opbouwwerk heeft de potentie om de belangen van mensen met een handicap op gemeentelijk niveau te ondersteunen vanuit haar positie op lokaal niveau, door de door haar ontwikkelde methodieken

alsmede door de rol die zij tevens speelt bij de ontwikkeling van innovatieve projecten in het kader van het beleid voor Sociale Vernieuwing (gehandicapten behoren tot een van de vier doelgroepen van dit beleid).

Op korte termijn willen de GR, het CORS en het WOZH zowel de bestaande gemeentelijke platforms van mensen met een handicap, de consulenten van de POG's en de opbouwwerkers op stedelijk niveau informeren over deze ontwikkeling. In het voorjaar van 1991 zal naar verwachting een landelijke studiedag georganiseerd worden, waarover nader bericht volgt.

Opbouwwerk(st)ers die over bovenstaande ontwikkeling informatie willen hebben, kunnen hiervoor contact met mij opnemen. Diegenen die in hun beroepspraktijk aan deze ontwikkeling uitvoering geven, worden nadrukkelijk verzocht dit te doen.

Richard van Ameijden, staffunctionaris WOZH, Singel 272, 3311 HK Dordrecht, tel. 078 - 141443/131595 ■

"Over armoede gesproken"

Het betreft hier een verslag en werkboek, gebaseerd op de provinciale studiedag "Over armoede gesproken", die op 9 september 1989 werd gehouden. De organisatie van deze dag, evenals de samenstelling van dit verslag en werkboek lag in handen van de Werkgroep Armoede, die onderdeel vormt van het Provinciaal Samenwerkingsverband Uitkeringsgerechtigden Limburg (PSUL).

De studiedag had als doel: * het uitwisselen en systematiseren van ervaringen, opgedaan bij het aan de orde stellen van armoede-problematiek;

* het bieden van ondersteuning aan mensen die al bezig zijn met deze problematiek of er mee aan het werk willen.

De dag had het karakter van een werkconferentie. Er was voor gekozen geen inleidingen voor alle aanwezigen te houden, maar in zes werkgroepen uiteen te gaan. In deze werkgroepen stond telkens een van de volgende vragen centraal:

- * hoe start je een eerste gesprek over armoede?
- * hoe zet je een aantal bijeenkomsten op rond het thema armoede?
- * hoe sluit je bondgenootschappen?
- * hoe vorm je een samenwerkingsverband op plaatselijk niveau?
- * hoe ga je om met praktische vragen om hulpvragen?
- * hoe ga je om met vooroordelen?

Het karakter van de dag vinden we terug in de opzet van het verslag- en werkboek, dat nu verschenen is. Allereerst gaat het om de inhoud van de studiedag: weergegeven wordt welke discussies daar hebben plaatsgevonden en welke conclusies of aandachtspunten genoemd zijn. Op de tweede plaats gaat het om methoden: het aanreiken van mogelijkheden en modellen hoe een aantal zaken die met armoede te maken hebben bespreekbaar te maken. Naast een vrij uitvoerige weergave van de discussies, is ook de opzet van de werkgroepen opgenomen. Daarnaast is aan ieder hoofdstuk een paragraaf toegevoegd met materiaal om mee verder te werken.

Het verslag en werkboek "Over armoede gesproken" is bij het WOZON te bestellen door fl. 17,00 over te maken op Postbanknummer 39.25.338 of NMB 68.39.65.344 ten name van WOZON onder vermelding van: gaarne toesturen ... exemplaren "Over armoede gesproken". ■

Integraal ouderenbeleid

In 1988 verscheen de eerste druk van deel 1 "Integraal ouderenwerk; meer kansen voor meer mensen om succesvol ouder te worden". Daarin is het gedachtegoed beschreven op grond waarvan het WOZON het doel van integraal ouderenwerk heeft geformuleerd. Dit luidt: "Meer kansen voor meer mensen om succesvol ouder te kunnen worden". Bovendien biedt deel 1 een strategisch raamwerk voor de ontwikkeling van integraal ouderenbeleid.

Bij het Werkcentrum Opbouwwerk Zuid-Oost Nederland (WOZON) zijn deel 2 en deel 3 verschenen in de reeks over integraal ouderenbeleid. Deel 2: "Meer van onderop, minder van bovenaf, een strategie voor integraal ouderenbeleid". In "Meer van onderop, minder van bovenaf" wordt in grote lijnen geschetst hoe een integraal beleidsplan kan worden ontwikkeld voor bepaalde aandachtsvelden. Dat vergt gezamenlijke inspanningen van de lokale overheid, instellingen en organisaties alsmede van ouderen zelf. De te zetten stappen zijn vervat in een trajectplan.

In de publicatie komen de volgende onderwerpen aan bod:

- * Het werken op basis van een gezamenlijke grondslag aan een gemeenschappelijk toekomstperspectief.
- * De organisatiestructuur waarin wordt gewerkt en het werken met convenanten en onderlinge afspraken.
- * Het aanpassen van ideaaltypische trajectplannen aan de lokale situatie.
- * De noodzakelijke professionele trajectbegeleiding.
- * Probleemgericht werken aan aandachtsvelden.
- * Het pleidooi voor een lokale aanpak en buurtgericht werken.

* Een model voor integrale analyse van complexe situatie, waarmee ouderen kunnen worden geconfronteerd.

Deel 3: Ouderen aan zet; participatie van ouderen in de ontwikkeling van integraal ouderenbeleid, beschrijft hoe ouderen kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van integrale beleidsplannen. Stap voor stap worden ideeën over "succesvol ouder worden" ontwikkeld.

Tevens wordt uit de doeken gedaan hoe ouderenplatforms kunnen worden opgericht. Deze platforms coördineren het werk van verschillende groepen van ouderen. Die coördinatie is noodzakelijk om te zorgen dat er daadwerkelijk bijdragen worden geleverd aan de op te stellen beleidsplannen.

In "Ouderen aan zet" wordt op een zodanige manier vorm en inhoud gegeven aan de participatie, dat ouderen als volwaardige partner hun partij kunnen spelen.

De prijzen van deel 2 en 3 kunnen telefonisch opgevraagd worden bij het WOZON, postbus 521, 6130 AM Sittard; tel. 04490 - 13912.

Bestellen via overboeking van het verschuldigde bedrag op postbanknummer 39.25.338 of NMB 68.39.65.344 t.n.v. WOZON onder vermelding van Gaarne toesturing van ...exemplaren van deel ... Integraal Ouderenwerk. ■

Op vier plaatsen in het land wordt gewerkt aan de ontwikkeling, verbetering en vernieuwing van de methode opbouwwerk ten behoeve van beroepskrachten en vrijwilligers die samen met de bevolking naar een duurzame oplossing van maatschappelijke problemen streven. De werkplaatsen (WESON, WONN, WOZH en WOZON) geven vanuit hun eigen regio aan deze landelijke ontwikkeling gestalte door middel van onderzoek, advisering, scholing, projectontwikkeling en publicaties. ■

Manifest schoon bouwen en wonen

De dagelijkse praktijk van het mens- en milieuvriendelijk wonen en werken bruisde de afgelopen jaren van de initiatieven. Maar op landelijk niveau klonk het belang van het mens- en milieuvriendelijk wonen nauwelijks door; het was er zelfs uitgesproken stil. Het Manifest Schoon Bouwen en Wonen doorbreekt die stilte. Het wil twee vliegen in één klap slaan: brede landelijke aandacht trekken voor dit soort ecologische initiatieven, en tegemoet komen aan de behoefte aan uitwisseling, kennisoverdracht en kennisontwikkeling.

Aan de basis van het manifest ligt een initiatiefgroep, in de loop van 1989 gevormd, die zich ten doel stelt de het Schoon Bouwen en Wonen in Nederland verder te brengen. De deelnemers kwamen uit diverse hoeken: architectuur, stedenbouw, bewoners, onderzoek, en opbouwwerk.

De initiatiefgroep heeft de wind mee gekregen. De hernieuwde aandacht voor milieuaspecten heeft geleid tot het Nationaal Milieubeleids Plan. Er is discussie op gang gekomen over 'duurzaam bouwen'; op het ministerie van VROM is een projectgroep met deze naam gevormd. Het programma van Sociale Vernieuwing bundelt lokale initiatieven. Zelfwerkzaamheid van burgers, bijvoorbeeld in het kader van woning- en buurtbeheer is daarin niet meer weg te denken.

De eerst stap van de initiatiefgroep was het houden van een zogenaamde toekomstwerkplaats, waarvoor een beroep werd gedaan op het NIMO. Zo'n toekomstwerkplaats, oorspronkelijk ontworpen door Robert Jungk, is een soort laboratorium waar in kort tijdsbestek alternatieven voor de toekomst worden

bedacht en uitgetest. De toekomstwerkplaats leidde tot een plan van actie, onderzoek en ontwikkeling. De grondige aanpak heeft vruchten afgeworpen. Op 14 november 1990 is het manifest "Schoon bouwen en wonen" uitgebracht. Het eerste exemplaar van deze brochure over ecologisch en verantwoord bouwen in Nederland is in ontvangst genomen door drs. E.H.T.M. Nijpels, voormalig minister van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu tijdens het symposium "Bouwen en Milieu" in Tilburg. Volgens de samenstellers van het manifest is het hard nodig dat er verandering komt in het denken van overheid, bouwers en bewoners. De behoefte om zoveel mogelijk goedkope woningen te bouwen berust op kortzichtige economische logica. Het realiseren van woningen tegen de laagst denkbare kosten trekt een enorme wissel op milieu en een leefbare omgeving.

Het manifest roept op tot ecologisch en gezond bouwen in Nederland. Daarbij kan er, veel meer dan tot nu het geval is, gebruik gemaakt worden van de nieuwe wijzen van denken en handelen die in de praktijk ontwikkeld zijn over het mens- en milieubewuste wonen en werken. De integrale aanpak die gehanteerd wordt, biedt weerstand tegen het huidige korte termijn denken. Deze aanpak stelt de gelijkwaardigheid voorop van alle partners in het proces van bouwen, wonen en beheeren. Gebruikers, architecten, aannemers, financiers, opdrachtgevers, beheerders en overheid zouden een gezamenlijke verantwoordelijkheid moeten ontwikkelen voor het schoon en dus duurzaam bouwen en wonen.

Nieuwe eisen en normen kunnen de omslag in denken en doen bewerkstelligen, bijvoorbeeld bij verplicht gebruik van constructies en materialen die niet schadelijk zijn voor het milieu. Een centraal informatiepunt is een belangrijke randvoorwaarde om veranderingen bij te houden.

Het manifest richt zich niet alleen tot de partners in het bouwproces. Er is nadrukkelijk gestreefd naar een zo breed mogelijk draagvlak. De brochure waarin het manifest en een toelichting zijn opgenomen, is verkrijgbaar bij het NIMO, tel 073-137295 en kost f 10,-.

NEDERLANDS
INSTITUUT
N I M O
VOOR
MAATSCHAPPELIJKE
OPBOUW

Het Nederlands Instituut voor onderzoek naar Maatschappelijke Opbouw verricht onderzoek ten behoeve van groepen en maatschappelijke initiatieven, professionele ondersteuning en beleid. Hierbij richt het zich op maatschappelijke vraagstukken die zich aftekenen in het spanningsveld tussen de leefwereld van groepen enerzijds en de diensten van overheid, voorzieningen het instituties anderzijds. Het NIMO doet onderzoek op werkerreinen zoals sociale zekerheid, sociale economie, woon- en leefomgeving, sociale infrastructuur en professionele ondersteuning.

Meten is weten in het opbouwwerk

Opbouwwerk is niet te meten, de kwaliteit is wel te verbeteren. Dat is kort samengevat de mening van Cees de Wit in zijn parabel-column in Mededelingen Opbouwwerk, nr. 87. Naar de mening van Jan Hoefsloot redden de opbouwwerkers het niet met deze stelling. Opbouwwerk blijft dan namelijk de enige werksort binnen het welzijnswerk waarvan de werkzaamheden niet in keurige tabellen of rapportages te vatten zijn. Jan Hoefsloot meent dan ook dat "sociaal organisatorische, educatieve en strategische procesadvisering" (om met Cees de Wit te spreken) wel zijn te meten en hij werkt dit in een voorbeeld uit.

Resultaatmeting in het opbouwwerk

Een opbouwwerker krijgt de opdracht om in een buurt een bewonersorganisatie op te zetten die zich bezig zal gaan houden met belangenbehartiging op het terrein van wonen en woonomgeving.

De opbouwwerker, we noemen hem Karel, begint met het maken van een projectbeschrijving. Hij vult daarvoor het bestaande standaardformulier in (voor dit artikel in steekwoorden):

Probleemstelling vanuit de bewoners optiek. *Er zijn overlast problemen in de buurt.*

Doelstelling van de bewoners. *Overlast tegengaan.*

Probleemstelling voor het opbouwwerk. *De bewoners zijn niet georganiseerd.*

Doelstelling van het opbouwwerk. *Oprichten van een zelfstandige bewonersorganisatie.*

De in te zetten middelen. *Een activiteitenbudget en gebruik van een ruimte in het buurthuis.*

Met wie wordt samengewerkt?

Stadsdeelraad en woningcorporatie.

De verschillende fasen van het project. *1. Bewonerswerkgroep starten. 2. Problemen inventariseren van bewoners. 3. Overleg met deelraad. 4. Verzelfstandiging van de werkgroep.* Inzet van het opbouwwerk per fase. *1. Initiërend. 2. Adviserend, kennis overdragen en moeilijke klussen doen. 3. Adviserend en waar nodig als advocaat optreden. 4. Adviserend en kennis overdragen.*

Wanneer zijn de evaluatiemomenten. *Aan het eind van iedere fase.* Urenbesteding van het opbouwwerk per fase. *In de eerste fase vier uur per week, daarna drie uur per week.*

Karel gaat aan het werk. Hij neemt contact op met het buurthuis en vraagt of zij mensen kennen uit de buurt. Samen met die mensen stelt hij een agenda op voor een bewonersavond. Op de bewonersavond komen 30 mensen opdruven die een reeks problemen in hun buurt noemen. Vervolgens zegt Karel dat het handig zou zijn om een betere kwantificering van de problemen en mogelijke oplossingen te hebben. Hij stelt samen met de bewoners een enquête op. Iets meer dan 10% van de bewoners reageert op deze schriftelijke enquête. De mensen die gereageerd hebben zijn mooi verspreid over de buurt. De enquête is representatief. Met de resultaten in de hand stelt een op de bewonersvergadering samengestelde werkgroep een actieplan op voor het komende jaar. Ze starten een overleg met de stadsdeelraad over de gevonden knelpunten en mogelijke oplossingen. Na een jaar blijkt dat de helft van de doelstelling gehaald is. Met de bewonersgroep wordt aan het eind van het jaar doorgenomen wat zij aan de inzet van de opbouwwerker gehad hebben.

Wat valt nu te meten bij de evaluatie?

– Er is een bewonersgroep geformeerd die zichzelf draaiende kan houden. Deze bestaat uit x

mensen.

- De mening van de buurt is gepieild en wel met een representatieve enquête.
- De resultaten van het overleg met de deelraad zijn bekend.
- De bestede middelen zijn bekend en kunnen dus afgezet worden tegen het resultaat.
- De betrokken bewoners hebben hun mening gegeven over vragen als: hoe zelfstandig draait de werkgroep, op welke punten zou de werkgroep nog graag ondersteund/geadviseerd worden door het opbouwwerk, achten ze zichzelf in staat om de zaken die zij het afgelopen jaar gedaan hebben zonder opbouwwerk te doen.

Waar moeilijk iets over te zeggen valt, is of het resultaat van de activiteiten van de bewonersgroep nu geheel aan de bewonersgroep is toe te schrijven of aan andere factoren, zoals een welwillende deelraad, een in de buurt wonend lid van het dagelijks bestuur van de deelraad, etc.

Aan de hand van dit voorbeeld valt op te maken dat er sprake kan zijn van te meten kwantiteiten in het opbouwwerk (aantal betrokkene(n), verrichte handelingen en resultaat van de activiteit) en tevens van kwaliteiten, nl. dat wat de betrokkenen definiëren als hetgeen zij geleerd hebben, of waarbij ze de advisering van de opbouwwerker erg op prijs stellen.

Het volgende wat ontwikkeld zou moeten worden is een norm voor de te investeren opbouwwerkuren. Op basis van ervaring weet je dat bijvoorbeeld het ondersteunen van een draaiende bewonerscommissie 3 uren per week kost. Het opstarten van een commissie kost 5 uur per week voor de duur van drie maanden, etc. Het is natuurlijk gekkenwerk om dit soort urennormeringen als strakke norm te hanteren, maar

als streefcijfer kan het toch zeker, waarbij gemotiveerd dient te worden als er meer of minder uren besteed worden.

Wat niet kan

Betekenisproductie valt niet te meten en is ook geen term waarin het werk van een bouwwerker te vatten is. Als ik de pretenties lees achter het verhaal van Cees de Wit: Het opbouwwerk zorgt voor "betekenisproductie. Betekenis is dan dat wat mensen (weer) belangrijk zijn gaan vinden, wat ze brengt tot deelname aan het maatschappelijk verkeer om samen met anderen iets te doen," dan heb ik dat in de praktijk zelden zien gebeuren. Wat ik wel zie gebeuren is dat mensen leren organiseren, vergaderen, onderhandelen, strategisch denken, en dan nog vaak een zeer kleine groep. Dit soort vaardigheden kan ik niet vertalen in woorden als betekenisproductie. Misschien een persoonlijk probleem, maar ik denk dat we wat praktischer moeten zijn als opbouwwerkers.

Francien Attema maakt een onderscheid in haar artikel "Meten is weten" (M.O., nr. 87) tussen resultaatmeting, kwaliteitmeting en effectmeting. Volgens mij is kwaliteit- en resultaatmeting goed mogelijk, effectmeting is echter onbegonnen werk of waarschijnlijk zelfs weinig zinvol. In haar voorbeeld van analfabetisme bestrijding wil zij het effect meten van het werk van het buurthuis op de vermindering van het analfabetisme. Ze geeft zelf al aan dat vermindering van het analfabetisme meerdere oorzaken kan hebben dan alleen de inspanning van het buurthuis. Wat mij verbaast is dat het welzijnswerk zich meteen een haast onmogelijke taak stelt in de vorm van effectmeting.

Een bedrijf meet alleen resultaat en kwaliteit en stelt kwantitatieve en kwalitatieve normen vast. Wat het effect van de productie van bijvoorbeeld hun wasmanden op het menselijk geluk is, gaan ze niet meten. Het welzijnswerk moet eerst nog leren om kwaliteit en resultaat te meten en om normeringen op te stellen. Francien Attema pretendeert het effect van het sociaal cultureel werk op het welzijn van bewoners in een buurt te meten. Volgens mij zal blijken dat dit effect te verwaarlozen is. Het Sociaal Cultureel Planbureau heeft in haar rapport "De mate van welzijn" berekend wat het effect is van de aanwezigheid van bijv. een sporthal op het welzijn van mensen. Het effect blijkt niet significant te zijn. Dit geldt voor meer voorzieningen die zij onderzocht hebben.

Conclusie

Het resultaat van het welzijnswerk valt wel te meten. Het is niet echt ingewikkeld om te meten hoeveel mensen met welk resultaat cursussen volgen of naar gezondheidsvoorlichtingsavonden komen e.d. Ook kun je de resultaten afzetten tegen de middelen (menschkracht, gebouwen, activiteitengelden) die de overheid in het sociaal-cultureel en opbouwwerk stopt. Het bureau jeugdzaken in Amsterdam heeft daar bijvoorbeeld aardig bruikbare indicatoren voor ontwikkeld.

Jan Hoefsloot, coördinator opbouwwerk Zuidoost, p.a. Krimpertplein 5, 1104 PH Amsterdam Zuidoost, tel. 020-6905331. ■

Brochure over zelfbeheer in de woonomgeving

In veel Amsterdamse wijken verkeert de stadsvernieuwing in een gevorderd stadium. Hierdoor krijgen de bewoners steeds meer oog voor de woonomgeving. Groot onderhoud, woningverbetering of sloop/nieuwbouw blijken niet voldoende om prettig in een buurt te kunnen wonen. De verbeterde buurt moet goed worden beheerd. Dat bewoners daar zelf veel aan willen doen, blijkt uit een aantal zelfbeheer experimenten die verspreid in de stad plaatsvinden. Deze experimenten worden gestimuleerd en gesteund door de gemeente Amsterdam.

Het doel is het vergroten van de betrokkenheid van de bewoners in de woonomgeving en onderzoek naar het overhevelen van budgetten naar kleine woonorganisaties. Verschillende bewonersorganisaties hebben een eenmalige bijdrage ontvangen uit het experimentenpotje "Zelfbeheer", dat door de afdeling Bestuurscontacten werd beheerd. De ervaringen die hiermee zijn opgedaan staan beschreven in de brochure "Zelfbeheer in de Woonomgeving". De brochure kan worden gebruikt door bewonersorganisaties die zelf het beheer in hun woonomgeving ter hand willen nemen. Ook deelraadbestuurders kunnen kennis nemen van de subsidiëcriteria die de afgelopen twee jaar als uitgangspunt hebben gediend.

De brochure is verkrijgbaar bij de afdeling Bestuurscontacten, stadhuis, tel. 020-5522909. ■

Documenten-analyse

Vijf jaar geleden ondernam het Landelijk Platform Opbouwwerk een exercitie die tijdelijk het telefoon- en post-verkeer tussen de plaatselijke opbouwwerkinstellingen naar een piek voerde.

Aan alle plaatselijke instellingen was namelijk het verzoek gericht interne notities, nota's en verslagen in te zenden. Dit ongeacht of die handelden over werkinhoudelijke of organisatie- en instellingsvraagstukken. De documenten kwamen bij stapels binnen werden samengebracht in een soort bibliografie, die – onderverdeeld in een aantal rubrieken – titel, korte inhoudstypering en vindplaats van elk document omvatte.

Onder het motto dat je in overeenkomstige zaken best je voordeel kunt doen met wat je collega's van 200 kilometer verderop ooit al bedachten, uitprobeerden en produceerden kwam gedurende enkele maanden een levendige documentenhandel tot stand.

In een solide geëquipeerde branche zou het dergelijk systematisch doorploegen van documenten wellicht onderdeel uitmaken van het werk van een documentatie-afdeling. En aangenomen mag worden, dat dat in een kosten-baten afweging een (te) kostbare zaak is. Maar de gedachte om eens in de vijf jaar er eens het sleepnet doorheen te halen, kan toch moeilijk excessief genoemd worden. Vandaar dat aan het Ministerie van WVC een zeer bescheiden project-subsidie 'Documenten-Analyse' werd gevraagd om vijf jaar na dato weer eens documenten te gaan oogsten en een nieuwe documentatie te verspreiden.

Helaas, zo deelde het departement ons na enkele maanden mede, was er geen sou meer beschikbaar. Gesteld voor de keuze tussen niets doen, dan wel een heel bescheiden 'vrijwilligers-variant' door te voeren,

werd voor het laatste gekozen. Dank zij de belangeloze medewerking van een aantal mensen van plaatselijke en regionale instellingen is het mogelijk gebleken een – helaas dus bescheiden – aantal documenten te vergaren en te beschrijven. Een collage die de lezer bijgaand aantreft. ■

naam: Buro Opbouwwerk
straat: Molslaan 121
postcode: 2611 RK
plaats: Delft
tel.nr: 015-134966

titel: Het steunpunt: geen punt van discussie
auteur(s): Buro Opbouwwerk
jaar: 1990
aantal blz: 9
kostprijs:

onderwerp(en): woonconsumenten
samenvatting: Per 1 maart 1990 is het steunpunt voor de ondersteuning van woonconsumenten van start gegaan. In een werkplan staan de taken, samenwerkingsrelaties en voornemens vermeld.

titel: Een beleidsstuk over bewonersondersteuning in de toekomst
auteur(s): Buro Opbouwwerk
jaar: 1990
aantal blz: 7
kostprijs:

onderwerp(en): reorganisatie van het opbouwwerk
samenvatting: Deze beleidsnotitie gaat in op de gevolgen van de plaatselijke reorganisatie voor het opbouwwerk, het belang van een aparte sectie bouwen en wonen wordt onderstreept.

titel: Werkplan Migranten Opbouwwerker
auteur(s): Necati Erbas
jaar: juni 1989
aantal blz: 8
kostprijs:

onderwerp(en): migrantenopbouwwerk
samenvatting: Dit werkplan van de migrantenopbouwwerker richt zich op de onderwerpen: zelforganisaties, buurthuizen, werkgelegenheid/scholing, informatievoorziening en de belangenraad migranten.

titel: Steunpunt woonconsumenten, fundamenten voor invloed
auteur(s): Albert Ordelman, Albert Siblesz
jaar: maart 1988
aantal blz: 13
kostprijs: f 5,00

onderwerp(en): organisatie woonconsumenten
samenvatting: Deze nota geeft de resultaten weer van een haalbaarheidsonderzoek naar de wenselijkheid van een steunpunt voor woonconsumenten.

titel: Wonen zonder invloed?
auteur(s): Albert Ordelman, Albert Siblesz
jaar: 1987
aantal blz: 56
kostprijs:

onderwerp(en): (functioneren) bewonersorganisaties
samenvatting: Verslag van een onderzoek naar het functioneren van Delftse bewonersorganisaties. De vragen zijn: hoe de bestaande bewonersorganisaties functioneren, aan welke vormen van ondersteuning zij behoefte hebben en wat de consequenties hiervan zijn voor een ondersteuningsaanbod.

naam: Stichting Welzijn Velsen
straat:
postcode:
plaats:
tel.nr:

titel: Fusie Eindrapportage
auteur(s): werkgroep samenwerking
buurthuis- en opbouwwerk
jaar: maart 1988
aantal blz.: 27
kostprijs:

onderwerp(en): reorganisatie
samenvatting: De nota bevat de
hoofdpijnen voor een nieuwe organi-
satie voor sociaal-cultureel werk in
de gemeente Velsen.

naam: Werkgroep Experiment Wijk-
beheer Peterbuurt
straat: p/a Klarendalseweg 442
postcode: 6822 GV
plaats: Arnhem
tel.nr:

titel: Een unieke buurt
auteur(s): Carla Dienaar, e.a.
jaar: mei 1988
aantal blz.: 26
kostprijs:

onderwerp(en): wijkbeheer
samenvatting: brochure die, met be-
hulp van veel fotomateriaal laat zien
wat het experiment wijkbeheer in
gaat houden.

titel: Klarendal, een overzicht van de
stadsvernieuwing tussen 1972-1987
auteur(s): werkgroep Klarendal
jaar: oktober 1987
aantal blz.: 62
kostprijs:

onderwerp(en): stadsvernieuwing
samenvatting: In deze uitgave is
door middel van foto's en interviews
een overzicht gegeven van 15 jaar
stadsvernieuwing in Klarendal

naam: Overlegraad Oud-Zuid
straat: p/a Fluitekruidstraat 28
postcode: 6832 EA
plaats: Arnhem
tel.nr: 085-210962

titel: In Oud-Zuid zit de overlegraad
O.Z.O.
auteur(s): Overlegraad Oud-Zuid
jaar: 1990
aantal blz.: 8
kostprijs:

onderwerp(en):
samenvatting: werkplan 90-91 en
activiteitenoverzicht van de buurt-
bewoners verenigd in de overleg-
raad Oud-Zuid te Arnhem.

naam: Weson
straat: Pikeursbaan 2
postcode: 7411 GV
plaats: Deventer
tel.nr: 0700-15766/14144

titel: Heksentoer of mensenwerk
auteur(s): T. Britsia, J. Jansen
jaar: 1990
aantal blz.: 23
kostprijs: f 9,00

onderwerp(en): onderwijsvoorrang
samenvatting: samenvatting van
een onderzoek naar de produkten
en het vakmanschap van onderwijs-
voorrangswerkers in het onderwijs-
voorranggebied Arnhem.

naam: SSB
adres: Kerkstraat 31
6811 DM Arnhem
tel.: 085-456452

titel: Inhoudsopgave informatie-
pakket
auteurs: Bert Schuurman (red.)
jaar: 1989
aantal blz.: 13 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): voortgang migran-
tenwerk
samenvatting: Programmaboekje
voor een bijeenkomst gaat in op het
nut van migrantenwerkers: zonder
migrantenwerkers is er geen sprake
van migrantenwerk en -beleid op
buurniveau. Verder in het boekje
een reactie op een 'vage' gemeen-
telijke nota met als conclusie dat mi-
grantenwerkers niet ontslagen mo-
gen worden. Vervolgens een

overzicht van de standpunten van
de diverse plaatselijke politieke par-
tijen, 'schematies' weergegeven.

titel: Informatiebeleid
auteurs: Peter van Opbergen
jaar: 1988
aantal blz.: 23 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): automatisering
samenvatting: Hoofdvraag is: hoe
verlopen de informatiestromen bin-
nen de instelling. Informatiestromen
zijn essentieel voor eenieder die bij
SBB werkt of er anderszins mee te
maken krijgt. Er zijn drie hoofdstro-
men: beleidsinformatie, beheersin-
formatie en uitvoeringsinformatie.
Aansluitend op analyse en conclu-
sies vooral de vraag: moeten of kun-
nen we automatiseren?

titel: Horecabeleid 1989
auteurs:
jaar: 1989
aantal blz.: 18 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): Horecabeleid SSB
samenvatting: Inhoud: De Drink- en
Horecawet en de toepassing binnen
de SSB; Paracommercialisme en
verhuur van ruimten; Alcoholge-
bruik en -matiging. Aanleiding voor
deze nota: in de SSB ontbreekt een
beleid op dit terrein, alhoewel er wel
het een en ander is vastgelegd; te-
gengaan van paracommercialisme;
de gemeente vraagt iedereen mee
te werken aan een campagne ge-
richt op matiging van het alcohol-
gebruik.

titel: Experiment geslaagd; vospoort
gesloten?
auteurs:
jaar: 1987
aantal blz.: 16 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): buurthuis Vospoort
samenvatting: Buurthuis Vospoort
is net experiment af en moet geslo-
ten worden van de Gemeente Arn-
hem. Eerst een korte schets van de

geschiedenis, daarna de vraag: is dit slecht bestuur? Men vindt namelijk dat het buurthuis onmisbaar is en dat opbouw- en cultureelwerk hard nodig zijn in die buurt. Conclusies (bij sluiting): meer vandalisme, geen invloed meer op de toenemende achterstandssituatie, de pas opgerichte bewonersorganisatie zal ter ziele gaan en het OVB-werk zal niet van de grond komen.

titel: Functioneren van Projektraden
auteurs:
jaar: 1988
aantal blz.: 29 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): onderzoeksverslag
samenvatting: Naar aanleiding van de nota "SSB in Ontwikkeling", ook wel "De Rijdende Trein" genoemd heeft een onderzoek plaatsgevonden naar het functioneren van de zogenaamde projektraden. De voornaamste conclusies zijn: de werkwijze van de diverse projektraden verschillen nogal van elkaar. Met name het aantal leden, de onderlinge taakverdeling en de taakopvattingen van projektraadsleden zijn bepalend voor deze werkwijze, evenals de invloed die zij toekennen aan hun optreden ten aanzien van SSB- of gemeentelijke beleidszaken.

titel: 't Arnhemse Opbouwwerk!
auteurs: Wim Petersen
jaar: 1987
aantal blz.: 21 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): beleidsnota
samenvatting: Deze nota is geschreven als tegenhanger van de gemeentelijke nota. Men legt uit hoe belangrijk het opbouwwerk voor Arnhem is. Dit doet men aan de hand van een zorgvuldig opgebouwde nota waarin men eerst uitlegt hoe het opbouwwerk in de stad is georganiseerd, vervolgens vertelt men wat er allemaal is veranderd de afgelopen jaren en hoe bepaalde kernbegrippen daardoor moesten wor-

den bijgesteld. Daarna gaat men in op traditionele maar ook op nieuwe werkerterreinen. Uiteindelijk gaat men in op het doel van het opbouwwerk; het is een basisfunctie en er mag niet bezuinigd worden. In de evaluatie, het laatste hoofdstuk gaat men in op het belang van evalueren. Immers: men moet kunnen aantonen dat het werk wordt uitgevoerd conform de beschreven uitgangspunten.

titel: Fusie Instellingen Club- en Buurthuiswerk Arnhem
auteurs:
jaar: 1989
aantal blz.: 16 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): rapportage van de oriëntatie-fase
samenvatting: Drie Arnhemse instellingen voor sociaal-cultureelwerk moeten fuseren; het samengevoegde bestuur in een nieuw organisatorisch en juridisch jasje steken. Daar gaat echter nog een proces van onderhandelen aan vooraf, iedereen moet aan zijn trekken komen. Voordelen fusie: meer samenwerking komt ten goede van de kwaliteit, efficiënter management, Negatief: bureaucratie. Tot slot: voorstel tot aanpak en daarbij een redelijke tijdsplanning

titel: Werken met migranten in Arnhemse club- en buurthuizen
auteurs: Lyda de Rooij
jaar: 1988
aantal blz.: 48 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): inventarisatie migrantenwerk
samenvatting: Verslag van een onderzoek onder 24 uitvoerende werkers van club- en buurthuizen van de SSB. Alleen de activiteiten waarbij migranten zijn betrokken worden - bijna allemaal - vermeld. Belangrijkste conclusies cq. aanbevelingen; afgezien van gebrek aan tijd en geld etc. zijn: werken aan acceptatie door positieve actie; zorgen dat ook bij

migranten een vrijwilligerskader wordt opgezet; deskundighedsontwikkeling voor de werkers op het gebied van racisme/discriminatiebestrijding; zorgen dat doelgroep zoveel mogelijk wordt bereikt.

naam: St. voor samenlevingsopbouw op buurtniveau Arnhem
adres:
tel.

titel: Sociaal Jaarverslag 1988/Sociaal Plan 1989
auteurs:
jaar: 1989
aantal blz.: 24 (excl. omslag)
kostprijs:

onderwerp(en): sociaal beleid
samenvatting: Dit sociaal jaarverslag poogt een inzicht te geven in de personele situatie van de SSB en in wat er in 1988 op personeelsgebied gebeurd is. Men heeft namelijk een nogal ingrijpende reorganisatiefase achter de rug. Verder is er nog geen concrete planning, slechts voornemens. Men gaat hier in op specifieke zaken als: arbeidscontracten, werving en selectie van nieuw personeel, explicitering van impliciet vastliggende regelingen etc. etc.

naam: Dacapo
straat: St. Canisiussingel 38
postcode: 6511 TK
plaats: Nijmegen
tel.nr.:080-292290

titel: Taken Dacapo op het beleidsterrein werken
auteur(s): Paul Vlaar
jaar: 1989
aantal blz.: 17
kostprijs:

onderwerp(en): herformuleren van taken opbouwwerk en soc. cultureel werk op het terrein van de werkgelegenheid in Nijmegen, n.a.v. recente ontwikkelingen.
samenvatting: Er wordt ingegaan op recente ontwikkelingen zoals een upgrading traject voor schooluitval-
lers, leerwerkervaringsprojecten,

banenplan, individuele trajectbegeleiding en de organisatie van Dacapo m.b.t. de werkloosheidsproblematiek.

titel: Projectburo voor arbeidsmarkttoeleiding en werkgelegenheid (P.A.W.)
auteur(s): Paul Vlaar
jaar: 1989
aantal blz: 11
kostprijs:

onderwerp(en): uitwerking voorstel voor een projectbureau P.A.W. om de ondersteuning van een 5-tal stedelijke instellingen op deze terreinen te bundelen. Organisatiemodel van P.A.W.
samenvatting: de deskundigheid op het terrein van arbeidsmarkttoeleiding, werkgelegenheid en beroeps- onderwijs is versnipperd. Participanten zullen moeten gaan samenwerken in een projectbureau. De 5 participanten werden het echter niet eens over de constructie.

titel: Cursus educatieve activering
auteur(s): Josje van der Linden
jaar: 1990
aantal blz: 30
kostprijs:

onderwerp(en): cursus in 4 dagdelen over de methodiek van educatieve activering. Opzet cursus en reader.
samenvatting: doel cursus: theoretische noties rond leren en plaatsen van het begrip educatieve activering. Leren hanteren van methodiek t.b.v. doelgroepen-analyse en ontwerpen van activeringsstrategieën.

titel: Evaluatie van het decategoralisatiebeleid in Nijmegen
auteur(s): Jan Hoogsteder, Matthias Hautvast
jaar: 1988
aantal blz: 26
kostprijs: verzendkosten

onderwerp(en): verkenning van de nadelige effecten die voortkwamen uit de opheffing van de categoriale organisaties waarover allochtonen in Nijmegen beschikten.
samenvatting: evaluatie van het (landelijk en) gemeentelijk beleid dat voorzag in de opheffing van de "eigen" gesubsidieerde voorzieningen van minderheden. Wat waren de uitgangspunten van het Nijmeegse beleid bij de invoering tussen 1980 en 1982? En wat zijn de effecten in 1988? Studie van beleidsnota's van rijk en gemeente. Gesprekken met beroepskrachten.
Weergave van minderhedenbeleid bij de algemene instellingen waarheen de middelen voor minderhedenbeleid werden overgeheveld. De nota heeft geleid tot beter begrip bij overheid en instellingen t.a.v. ongenoegen en problemen die resulteerden uit de overheveling

titel: Advies Taakgroep Wonen
auteur(s): Fons Niehof, Frans Brukk, Maarten van Gessel
jaar: 1989
aantal blz: 22
kostprijs:

onderwerp(en): advies voor inrichting van een stedelijk steunpunt voor opbouwwerkers op het terrein van het wonen. Afstemming tussen aanpak stedelijk steunpunt en de activiteiten van wijkteams.
samenvatting: Inzet van menskracht op het terrein van wonen is versnipperd. Gekwalificeerde inzet van opbouwwerk gaat op dit gebied zeer moeizaam. Deskundigheid wordt onvoldoende bevorderd.
Advies: vorm een stedelijke pool op basis van projecturen ter ondersteuning, ontwikkeling en inzet van opbouwwerk op het terrein wonen. De pool heeft een zelfstandige positie binnen de instelling. De organisatie van het "steunpunt wonen", de relatie tot de instelling en de wijkteams, taken en functie-eisen worden verder uitgewerkt.

titel: Keuze voor kwaliteit
auteur(s): Corry Keulen, Jopie Hendricks, e.a.
jaar: 1990
aantal blz: 54
kostprijs: f 15,-

onderwerp(en): inventarisatie volwassenenwerk Nijmegen
samenvatting: Na de inventarisatie worden de knelpunten aangegeven. Spanning tussen prioriteiten instelling en de vraag van doelgroepen. Daardoor is werkbelasting te groot, worden keuzes ontweken. Bevat verder doelgroepenanalyse en adviezen.

naam: Stedelijk Bureau Opbouwwerk
straat: Ammunitiehaven 553
postcode: 2511 XR
plaats: Den Haag
tel.nr: 070-3636956

titel: Ondernemingsplan Stedelijk Bureau Opbouwwerk
auteur(s): redactie Hanneke Reiningh
jaar: 1988
aantal blz: 31
kostprijs:

onderwerp(en): drijarenplan van/voor de opbouwwerkoncerning, het SBO in Den Haag.
samenvatting: In 1987 werd een nieuwe organisatie ingevoerd. Met een organisatie-bureau werden de consequenties doorgesproken. Een taakgerichte organisatie werd voorgesteld. Na verkenning van de verwachtingen werd het te halen resultaat geformuleerd, met processturing en de condities waaronder het resultaat bereikt kan worden. Een plan van aanpak.

titel: Organisatie in verandering
auteur(s):
jaar: 1986
aantal blz: 17
kostprijs:

onderwerp(en): samenvatting van de inhoud van 4 notities over de invoering van een nieuwe organisatie in het SBO te Den Haag.

samenvatting: Overzicht van de veranderingen die het SBO in zijn bestaan kende.

In oktober 1986 ging de nieuwe organisatie van start. Kenmerkend voor de nieuwe organisatie vorm zijn: de invoering van tussenkader, de werkleiders voor leiding aan de opbouwwerkers per subgebied en de beleidsontwikkeling in net managementoverleg.

Het samenvoegen van drie hulp- en adviesfuncties in het stafbureau.

titel: Neerslag van het werk in projecten

auteur(s):

jaar: 1989/90

aantal blz:

kostprijs:

onderwerp(en): projectenregistratie SBO

samenvatting: 500 projecten in $\pm$ 70 werkplannen van opbouwwerkers worden geregistreerd en voor verschillende wijzen van gebruik toegankelijk gemaakt.

titel: Model/handwijzer voor het opstellen van een bewonersprogramma

auteur(s):

jaar: 1990

aantal blz: 16

kostprijs:

onderwerp(en): Probleemverkenning samen met betrokken bewoners. Ontwikkeling van programma's samen met bewoners voor probleemoplossing. Uitvoering met bewoners van deze programma's. samenvatting: Het SBO in Den Haag heeft zich voorgenomen om in drie jaar tijd alle wijken in kaart te brengen; beschrijven, inventarisatie, analyse en ordening en programma. Een model en handwijzer worden aangeboden. Model om gegevens te inventariseren en te ordenen en om te komen tot een pro-

gramma. Een handwijzer met suggesties en ideeën voor een methodische aanpak om met bewoners met het verzamelde materiaal te kunnen werken op zo'n manier dat daardoor de beste aansluiting naar de betreffende bewoners kan worden gevonden.

titel: Kwalitatieve effectmeting en wegingscriteria

auteur(s): Thea Verhaar en Ton Boeren

jaar: 1989

aantal blz: 5

kostprijs:

onderwerp(en): stand van zaken wat betreft bemoeienis SBO rond het onderwerp "Kwalitatieve effectmeting"

samenvatting: Projecten kunnen vanuit twee invalshoeken worden beoordeeld: kwantitatief (vergelijk van resultaten met beoogde doelen) kwalitatief (waardering van de bereikte resultaten). Het gaat daarbij meer om de waardering van het gedane werk, van de werkwijze, dan om het "politieke" resultaat.

titel: Kwalitatieve effectmeting en wegingscriteria

auteur(s): Stedelijke Commissie/Directie SBO

jaar: 1987

aantal blz: 46

kostprijs:

onderwerp(en): procedure en methodiek van wegingscriteria voor inzet van opbouwwerk. Besluitvorming c.q. toepassing m.b.t. inzet in Haagse wijken. samenvatting: verantwoording voor de inzet van opbouwwerk m.b.v. criteria vanuit de feitelijke uren per eenheid (wijk, buurt) tot wenselijke uren per eenheid.

Uitgangspunt voor de criteria is een onderzoek van de Haagse wijken op 6 indicatoren. Dit onderzoek levert een score per wijk naar de mate van achterstand. De kwantitatieve score wordt in de afweging aangevuld met kwalitatieve factoren.

titel: Participatie door migranten

auteur(s):

jaar: 1989

aantal blz: 11

kostprijs:

onderwerp(en): migranten opbouwwerk

samenvatting: Tussentijdse evaluatie van beleidswijzigingen in 1987 t.a.v. opbouwwerk met migranten. Gebleken is dat niet-categorieale werkers het werk van migrantenwerkers op de duur overnemen en voortzetten.

titel: Inventarisatie projecten etnisch culturele bevolkingsgroepen

auteur(s): A. Boeren

jaar: 1989

aantal blz: 12

kostprijs:

onderwerp(en): migrantenopbouwwerk

samenvatting: inventarisatie van projecten per wijk, welke uitsluitend of in hoge mate gericht zijn op migranten. Beschreven wordt o.a. wat de kerninhoud is van de projecten en wat het bereik is. In totaal $\pm$ 100 projecten.

titel: Onderwijs opbouwwerk geordend

auteur(s):

jaar: 1990

aantal blz: 65

kostprijs:

onderwerp(en): Onderwijsvoor-rangsbeleid

samenvatting: Verslag van 4 jaar onderwijsopbouwwerk. Beschrijving van projecten welke zijn ingedeeld naar 5 beleidsthema's; ouders/verzorgers, migranten, leefomgeving, arbeid, samenstellen van werk- en leermateriaal.

titel: Ontwikkelingsprojecten opbouwwerk

auteur(s): red. H. Reiningh en T. de Grauw

jaar: 1987

aantal blz: 44

kostprijs:

onderwerp(en): werkgelegenheid
samenvatting: beschrijving van diverse projecten m.b.t. werkgelegenheid en "buurt en consument". In een apart hoofdstuk wordt ingegaan op plaatsbepaling, werkwijze en rol-opvatting van het hierbij betrokken opbouwwerk.

titel: De werkleerbank Schilderswijk
auteur(s): Henny Game
jaar: 1987
aantal blz: 30
kostprijs:

onderwerp(en): werkgelegenheid
samenvatting: Beschreven wordt hoe met een integrale aanpak in deze wijk werkloosheidsbestrijding en werkgelegenheidsbevordering plaatsvindt t.b.v. laaggeschoolde langdurig werklozen.

titel: Opbouwwerk en sociale vernieuwing
auteur(s):
jaar: 1990
aantal blz: 9
kostprijs:

onderwerp(en): sociale vernieuwing
samenvatting: plaatsbepaling en taak van het opbouwwerk in de wijken. Diverse voorbeeldprojecten worden beschreven. Aan de hand daarvan wordt een concrete invulling van sociale vernieuwing gegeven.

titel: Voortgangsrapportage woonwagelopbouwwerk
auteur(s): C. v.d. Meer
jaar: 1988
aantal blz: 31
kostprijs:

onderwerp(en): woonwagenwerk
samenvatting: beschrijving van de positie van woonwagenbewoners en de bedoelingen van integratie. Verder wordt verslag gedaan van hoe op diverse woonwagencentra de opbouwwerker aan het werk is geweest.

titel: Tips voor de makers van wijkkranten
auteur(s): Hanneke Reiningh en Gé Schellingenhout
jaar: 1988
aantal blz: 17
kostprijs:

onderwerp(en): het maken van een wijkkrant
samenvatting: boekje is gemaakt n.a.v. een cursus voor redacties van Haagse wijkkranten. het bevat aanwijzingen, tips e.d. voor redactieleiden.

titel: Draaiboek groot-onderhoud voor bewoners
auteur(s): Thea Verhaar
jaar: 1989
aantal blz: 3
kostprijs:

onderwerp(en): groot onderhoud
samenvatting: titel spreekt voor zich

titel: Systematisering van de vragen in de individuele hulpverlening
auteur(s):
jaar: 1988
aantal blz: 6
kostprijs:

onderwerp(en): buurtwinkel-spreekuur
samenvatting: systematisering van problemen en vragen op een buurtwinkel-spreekuur. O.a. gemaakt t.b.v. het trainen van (vrijwillige) spreekuurhouders.

naam: Stichting Welzijn Terneuzen
straat: Nieuwstraat 2-4
postcode: 4531 CW
plaats: Terneuzen
tel.nr: 01150-96451

titel: Reorganisatieplan van de Stichting Welzijn Terneuzen, Stichting Welzijn voor Ouderen, Centrale Stichting voor sociaal Cultureel Werk Terneuzen
auteur(s):
jaar: 1988
aantal blz: 29
kostprijs:

onderwerp(en): reorganisatie
samenvatting: In opdracht van de gemeenteraad wordt een nieuwe Stichting Welzijn Terneuzen gevormd. In het reorganisatieplan werd beschreven wat de organisatiestructuur zal worden, welke functies vervuld gaan worden, hoe de formatie wordt verdeeld en welke functieomschrijvingen hieruit voortkomen.

naam: S.K.W.
straat: postbus 5004
postcode: 4380 KA
plaats: Vlissingen
tel.nr: 01184-14660

titel: Of kaalslag of herstel
auteur(s):
jaar: 1989
aantal blz: 14
kostprijs:

onderwerp(en): toekomstig beleid van het sociaal cultureel werk
samenvatting: het gemeentelijk welzijnsprogramma 1989 schrijft bezuinigingen voor. De S.K.W. reageert hierop met deze inhoudelijke nota. Daarin wordt ingegaan op hoe meer samenhang in het Vlissingse welzijn kan worden gebracht. De nota geeft ideeën hoe e.e.a. organisatorisch en in de praktijk kan worden uitgewerkt, m.n. wat betreft de rol van het sociaal cultureel werk.

titel: Pooling en verzelfstandiging
auteur(s):
jaar: 1989
aantal blz: 7
kostprijs:

onderwerp(en): pooling
samenvatting: Invoering van een werkerspool betekent dat de buurthuizen zelfstandig moeten gaan draaien. De beroepskrachten worden dienstverlenend. In deze notitie wordt beschreven wat er geregeld moet worden aan procedures voor die pooling.

naam: Stichting Opbouwwerk Zeist
straat: Het Rond 6a
postcode: 3701 HS
plaats: Zeist
tel.nr: 03404-22651

titel: De S.O.Z. in relatie tot de (gemeentelijke) projectgroep
auteur(s):
jaar: 1990
aantal blz: 4
kostprijs:

onderwerp(en): organisatiestructuur voor stadsvernieuwingprojecten.
samenvatting: Binnen de gemeentelijke projectgroep is een aantal knelpunten gesignaleerd m.b.t. positie van de S.O.Z. daarin. In de notitie wordt gezocht naar een andere vorm van ondersteuning aan de stadsvernieuwing en de betrokken bewoners. Voorgesteld wordt om te komen tot een wijkoverleg buurtbeheer. Deze notitie is een discussienota.

titel: Concept Sociaal Beleidsplan (1e versie)
auteur(s):
jaar: 1990
aantal blz: 4
kostprijs:

onderwerp(en): personeelsbeleid
samenvatting: deze discussienota doet velerlei voorstellen voor aspecten van personeelsbeleid.

naam: SKWA
straat: Ouderkerklaan 1
postcode: 1185 AB
plaats: Amstelveen
tel.nr: 020-418121

titel: Jaarverslag 1989 - werkplan 1991
auteur(s):
jaar: 1990
aantal blz: 44
kostprijs:

onderwerp(en): jaarverslag/werkplan
samenvatting: in deze nota wordt naast cijfermatige overzichten aandacht besteed aan de organisatie zelf en aan de keuze die gemaakt moet worden voor de toekomst. Een belangrijk deel bestaat uit een beschrijving van belangrijke ontwikkelingen in het soc. cultureel werk in Amstelveen.

titel: proefproject ouderenwerk
Alleman
auteur(s): SKWA
jaar: 1990
aantal blz: 8
kostprijs:

onderwerp(en): experimentele samenwerking SKWA - St. Welzijn voor Ouderen t.b.v. ouderen van 65+ in de wijk Bankras-Kostverloren. Aanleiding bouw van 88 bejaardenwoningen.
samenvatting: proefproject richt zich op samenwerking SKWA en SWO t.b.v. ouderen in wijkcentrum Alleman. Verworvenheden uit project zullen ook in andere wijken worden benut. SKWA is verantwoordelijk voor programma-opzet. Taakbeschrijvingen zijn bijgevoegd.

titel: De bouwstenen gevoegd
auteur(s): SKWA
jaar: 1988
aantal blz: 42
kostprijs:

onderwerp(en): reorganisatie en financiële vertaling
samenvatting: beschrijving van veranderingsmogelijkheden SKWA als stedelijke organisatie voor soc. cult. werk op grond van opgelegde bezuinigingen. Wijzigingen worden zowel op organisatorisch als inhoudelijk vlak doorgevoerd. Met name de verantwoordelijkheden binnen accommodaties en op stedelijk niveau worden anders verdeeld.

naam: Stichting WIG
straat: Postbus 123
postcode: 7470 AC
plaats: Goor
tel.nr: 05470-73393

titel: Informatie op maat
auteur(s): WIG-opbouwwerk
jaar: 1990
aantal blz: 16
kostprijs: f 5,00

onderwerp(en): PR-beleid voor de stichting WIG
samenvatting: beschrijving PR-beleid voor de stichting WIG, dus niet voor de afzonderlijke werksoorten. Inventarisatie van relaties van de stichting. Niet iedereen heeft op dezelfde manier met WIG te maken; omgekeerd heeft WIG verschillende boodschappen voor verschillende groepen (gemeente, pers, burgers). Het gaat om "informatie op maat".

naam: Vereniging voor Club- en Buurthuiswerk
straat: Aelbrechtstraat 100
postcode: 3023 JC
plaats: Rotterdam
tel.nr: 010-4776177

titel: Sociale vernieuwing en de vernieuwing van het sociaal cultureel werk
auteur(s): VCR
jaar: 1989
aantal blz: 5
kostprijs:

onderwerp(en): oriëntatie n.a.v. het rapport sociale vernieuwing en de reactie van het College van B&W op het rapport.
samenvatting: sociale vernieuwing draagt enerzijds de kenmerken van een breed en integraal proces, zonder verenging naar een hernieuwde opdracht voor het traditionele welzijnswerk (Idenburg); anderzijds bied sociale vernieuwing een uitdaging en opdracht aan het werk in de zin van noodzakelijke vernieuwing en herstructureering; komen tot een politieke erkenning (her)waardering van het welzijnswerk als instrument

voor een effectief sociaal beleid. Herijking, aanpassing, verandering, herziening van financiële voorwaarden is dan wel noodzakelijk.

titel: Over een andere boeg
auteur(s): Anton Hendrik, Loet Steenbakkers
jaar: 1988
aantal blz.: 33
kostprijs:

onderwerp(en): herstructurering en sociale vernieuwing bezien vanuit het sociaal cultureel werk.
samenvatting: De auteurs schetsen de posities van het welzijnswerk en dragen bouwstenen aan voor een brede herstructurering. Vanuit de totstandkoming van het welzijnsbeleid in Rotterdam komen respectievelijke gevolgen aan de orde voor: de planning van welzijn, de organisatie van het welzijnswerk. 12 beleidsterreinen van welzijn worden beschreven. Het laatste onderdeel van de nota behandelt met name de organisatorische inbedding van het welzijnswerk binnen een stedelijk welzijnsbeleid.

titel: Perspectief - tweede versie
auteur(s): VCR
jaar: 1987
aantal blz.: 53
kostprijs:

onderwerp(en): heroriëntatie club- en buurthuiswerk in de komende jaren.
samenvatting: vertrekkend vanuit de doelstelling en uitgangspunten van het club- en buurthuiswerk worden de specifieke functies en doelgroepen aan de orde gesteld. Het perspectief van de toekomst wordt belicht via een heroriëntatie op de feitelijke verantwoordingsstructuren en de organisatie van de werkuivoering.

titel: Werken met allochtone Rotterdammers in het sociaal cultureel werk.
auteur(s): VCR-sectie inhoud
jaar: 1990
aantal blz.: 28
kostprijs:

onderwerp(en): onderzoeksverslag inzake het huidige sociaal culturele aanbod aan allochtone Rotterdammers; conclusies en uitgangspunten voor een ondersteuningsaanbod van VCR.
samenvatting: stand van zaken m.b.t. het buurtgericht sociaal cultureel werken voor allochtonen. Elementen zijn: deelname van allochtonen aan op hen gerichte activiteiten, beleidsuitgangspunten t.a.v. het werk, betrokkenheid/zelforganisaties, ervaren knelpunten, contacten met tweedelijns organisaties, beoordeling van adviezen van de commissie Idenburg over het werken met allochtonen. Conclusie: op organisatieniveau van het sociaal cultureel werk zal het nodige moeten gebeuren om het werken met allochtonen nader inhoud te geven.

naam: St. Rotterdamse ondersteuningsorganisatie voor soc. cult. werk
straat:
postcode:
plaats: Rotterdam
tel.nr: COK: 010-4117449/Rots: 010-4147704/VCR: 010-4776177

titel: Bouwstenen voor beleid
auteur(s): coproductie van COK/ROTS/IVCR
jaar: 1990
aantal blz.: 19
kostprijs:

onderwerp(en): uitgangspunt voor de verdere vormgeving van het fusietraject van COK/ROTS/IVCR.
samenvatting: schets van de positie van de stedelijke organisatie voor sociaal-cultureel werk, afgezet tegen haar "markt" in Rotterdam. Hierbij spelen netwerken en de bestuurlijke decentralisatie een be-

langrijke rol. Aan de hand van het beleids- en werkkerrein van de stedelijke organisatie worden de kernfuncties en hoofdtaken geschetst. De nota heeft het karakter van een intern beleidsstuk.

naam: St. voor Samenlevingsopbouw Roosendaal en Nispen (Saroen)
straat: Dominestraat 11
postcode: 4701 JC
plaats: Roosendaal
tel.nr: 01650-42153

titel: aansluitingsovereenkomst, service-overeenkomst, detacheringsovereenkomst
auteur(s): Saroen
jaar:
aantal blz. resp. 1,2,2 pagina's
kostprijs:

onderwerp(en): regeling van verhouding tussen Saroen en aangesloten stichtingen
samenvatting: Stichtingen kunnen gebruik maken van financieel-administratieve en organisatorische dienstverlening van Saroen. De dienstverlening staat omschreven in het service-contract. Dit contract kan alleen aangegaan worden als er een aansluitingsovereenkomst bestaat. Hierin wordt o.a. de betaling van overheadkosten geregeld. De detacheringsovereenkomst regelt de overname van personeel van de aangesloten stichting door Saroen als werkgever en de inhoudelijke detachering van personeel naar de aangesloten stichting.

naam: Joods Maatschappelijk Werk
straat: De Lairesestraat 145-147
postcode: 1075 HJ
plaats: Amsterdam
tel.nr: 020-730629.

titel: Joods Maatschappelijk Werk 1990-1993
auteur(s): A.J. Aggteribbe, C. Kooyman
jaar: 1989
aantal blz.: 37
kostprijs:

onderwerp(en): beleidsnota
1990-1993

samenvatting: de nota behandelt de verhouding tussen de doelgroep (Joodse bevolking) en de cliëntgroep (voornamelijk oudere joodse mensen - 50% van de 3000 cliënten). De multifunctionaliteit van JMW: niet alleen AMW, maar ook bejaardenhulp, begeleiding bij de wet uitkering vervolgingslachtoffers, reclassering, vluchtelingenwerk, jeugdwelzijn enz. Deze werksoorten worden uitgevoerd vanuit Amsterdam, vanuit de regio landelijk. De beleidsdoelen per werksoort.

naam: Stichting Welzijn Oosterhout
straat:
postcode:
plaats: Oosterhout
tel.nr:

titel: Samenwerkingsovereenkomst
auteur(s):
jaar: 1988
aantal blz: 3
kostprijs:

onderwerp(en): samenwerkingsovereenkomst tussen stichting Welzijn Oosterhout en de Vluchtelingenwerkgroep Oosterhout m. b.t. de regeling opvang asielzoekers.
samenvatting: de SWO is verantwoordelijk voor opvang en immateriële hulp aan asielzoekers. De werkgroep voert de regeling uit. De overeenkomst regelt de financiële, organisatorische en personele afspraken.

naam: St. Maatschappelijk Centrum in het land van Altena
straat: Merwestraat 2
postcode: 4251 CR
plaats: Werkendam
tel.nr:

titel: Overeenkomst m.b.t. bereikbaarheidsdienst psychosociale hulpverlening
auteur(s):
jaar: 1986/1989
aantal blz: 1,4
kostprijs:

samenvatting: bereikbaarheidsdienst psychosociale hulpverlening; het contract stelt vast welke samenwerkings-elementen tussen de genoemde stichting en Stichting Welzijn Oosterhout overeengekomen worden. Samenwerkingsovereenkomst betreffende de 7 x 24 uren bereikbaarheid tussen bovengenoemde stichtingen en de SOS telefonische hulpdienst West-Brabant.

naam: Stichting Jeugd en Gezin voor Breda e.o.
straat: Wilhelminapark 17
postcode: 4818 SL
plaats: Breda
tel.nr: 076-222900

titel: Samenwerkingsovereenkomst
auteur(s):
jaar: 1988
aantal blz: 3
kostprijs:

onderwerp(en): samenwerkingsovereenkomst tussen 13 instellingen t. b.v. plaatsing van jeugdigen in pleeggezinnen of internaten in het kader van de erkenningsregeling vrijwillige plaatsingen Jeugdhulpverlening.

naam: St. Regionaal instituut Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg Breda
straat: Baronielaan 18
postcode: 4818 RA
plaats: Breda
tel.nr:

titel: Samenwerkingsovereenkomst
auteur(s):
jaar: 1986
aantal blz: 5
kostprijs:

onderwerp(en): gericht op een onderling op elkaar afgestemde hulpverlening in het werkgebied van het RIAGG-Breda van de werkvormen AMW en ambulante geestelijke gezondheidszorg.

titel: Beknopte toelichting bij de samenwerkingsovereenkomst
auteur(s):
jaar: 1986
aantal blz: 6
kostprijs:

onderwerp(en): toelichting bij de samenwerkingsovereenkomst tussen instellingen voor AMW en RIAGG-Breda.

naam: St. Maatschappelijk Welzijn
straat:
postcode:
plaats: Breda
tel.nr:

titel: Samenwerkingsafspraken slachtofferhulp
auteur(s):
jaar:
aantal blz: 5
kostprijs:

onderwerp(en): hulpverlening aan slachtoffers, zoals omschreven in de beleidsnotitie van de landelijke organisatie slachtofferhulp.
samenvatting: afspraken tussen vijf Brabantse instellingen op het terrein van slachtofferhulp. Het betreft slachtoffers van misdrijven en verkeersongevallen in de WGR-regio II Noord-Brabant.

naam: Stichting Welzijn Oosterhout
straat: Klappeystraat 44
postcode: 4901 HE
plaats: Oosterhout
tel.nr:

titel: Deskundigheidsbevordering Stichting Welzijn Oosterhout
auteur(s): SWO
jaar: 1987
aantal blz: 3
kostprijs:

onderwerp(en): deskundigheidsbevordering beroepsmatige werkers SWO.
samenvatting: er worden drie soorten deskundigheid onderscheiden: scholing, bijscholing en omscholing. Er wordt tevens aangegeven

welke beroepskrachten in dit kader prioriteit genieten. Tot slot worden de vergoedingen voor, alsmede de financiering van deskundigheidsbevordering aan de orde gesteld.

titel: Sollicitatieprocedures

auteur(s):

jaar:

aantal blz: 10

kostprijs:

onderwerp(en): de procedure voor het invullen van de verschillende functies bij SWO, voorzover daar een vacature valt.

samenvatting: beschrijving van respectievelijk de vacature, de samenstelling van de sollicitatiecommissie, de beoordeling, wijze van voordracht en benoeming.

titel: Rapport werkgroep reorganisatie SWO

auteur(s): werkgroep reorganisatie

jaar: 1988

aantal blz: 8

kostprijs:

onderwerp(en): inventarisatie van mogelijkheden tot inhoudelijk en organisatorisch beter functioneren van SWO.

samenvatting: de navolgende elementen binnen het SWO-gebeuren vertonen knelpunten: leiding en management, (gebrek aan) taakomschrijvingen personeel, personeelsbeleid, organisatie, communicatie, verzelfstandiging van de stuurgroepen van SWO.

titel: Evaluatie maatschappelijk werk buitenlanders 1981-1988

auteur(s):

jaar: 1988

aantal blz: 45

kostprijs:

onderwerp(en): eindevaluatie van een verlend vierjarig door WVC gefinancierd project AMW voor minderheden (1981-1985/1985-1989).

samenvatting: de evaluatie beschrijft het proces van aanstelling van 2 buitenlandse AMW-ers vanaf

de start. De moeizame introductie, het langzaam winnen van vertrouwen, de stringente doorverwijzing naar Nederlandse AMW-collega's, welke pas na jaren vruchten afwerpt.

Ten behoeve van het project bestond er een samenwerkingsovereenkomst met de Stichting Buitenlanders West-Brabant. Bovendien was er een begeleidingscommissie ingesteld. Vanuit het AMW waren er voorts (gestructureerde) contacten met de Stichtingen Turks Centrum en Marokkaanse migranten, met de woningbouwstichting, de onderwijsbegeleidingsdienst, gemeentelijke diensten en het gemeenschappelijk instituut voor maatschappelijke dienstverlening (GIMD). Het rapport sluit af met organisatorische leer- en aandachtspunten uit het project, de inhoudelijke dienstverlening en conclusies.

titel: Buurtbeheer Dommelbergen - belevingsonderzoek

auteur(s): E. van Tongel - projectleider buurtbeheer

jaar: 1990

aantal blz: 56 (rapport) plus bijlagen

kostprijs:

onderwerp(en): verslag belevingsonderzoek Dommelbergen

samenvatting: Onderzoek naar peroonskenmerken, gezinssamenstelling, oordeel over de buurt, opvatting over voorzieningen, over het sociale leven en over de buurtproblemen naar prioriteit. Er is onderscheid gemaakt tussen ruimtelijk en maatschappelijk welzijn. Het ruimtelijk welzijn wordt negatief beïnvloed door de grote verkeersdruk vanwege het centrale sportgebouwen in de wijk. Verder is er te weinig groen en gebrek aan speelvoorzieningen. Het voorzieningenniveau voldoet over het algemeen goed. Ondanks een stabiele wijkzaamleving is de verhuisbehoefte groot. De bijlagen geven de onderzoeksresultaten gedetailleerd weer.

titel: Definitief besluit tot reorganisatie SWO

auteur(s):

jaar: 1989

aantal blz: 18

kostprijs:

onderwerp(en): presentatie van het reorganisatieplan door het bestuur van de SWO in onderdelen, samenvatting: het beheer van buurt-huizen wordt door SWO – op advies van GAMMA – afgestoten. Medewerkers van het team opbouwwerk en cultureel werk zullen de stuurgroepen bij de exploitatie gaan begeleiden. De organisatie krijgt een lijnstructuur. Agogisch werkers zullen in teamverband meer gaan samenwerken. Er is een nieuwe communicatiestructuur opgezet. Functies worden opnieuw beschreven.

Deelnemers Samenwerkingsverband Documenten-analyse Opbouwwerk

Marjo Moens, Stedelijk Bureau Opbouwwerk, Den Haag

Ad Raspe, Nimo, Den Bosch

Harry Wiersma, Stichting Welzijn

Leeuwarden

Reint Meijer, Stichting Overijssel

Jaap van Velzen, Stichting Zeeland

Han Rottink, Stichting Rijnstad,

Arnhem

Karin van Kesteren, Steunfunctie

Opbouwwerk Noord-Holland

Thea v.d. Veen, BOF, Drachten

Piet Dijkhuis, Raja Drenthe

Mathias Hauvast, Dacapo,

Nijmegen

Ruud van Honschoten, Stichting

Buurtwerk Haarlem

Wil van de Leur, Landelijk Platform

Opbouwwerk

Studiedag over lokale omroep en welzijn

Het NIZW organiseert op dinsdag 11 december een studiedag over samenwerking tussen lokale omroep en plaatselijk welzijnswerk. Het doel van de dag is te laten zien hoe lokale omroep kan worden gebruikt als informatief, activerend en wervend medium ten behoeve van uiteenlopende doelgroepen. Daartoe zal aandacht worden besteed aan de verschillende manieren waarop met lokale omroep kan worden samengewerkt. De dag is bestemd voor medewerkers van educatieve instellingen, instellingen voor sociaal cultureel werk, lokale omroepen en vrijwilligersorganisaties.

De dag vindt plaats in het kader van een door het NIZW uitgevoerd project Lokale educatieve omroep. Het doel van dit project is de samenwerkingsmogelijkheden tussen plaatselijk educatief werk en lokale omroepen te bevorderen. Daartoe zijn in drie plaatsen (Amersfoort, Utrecht en Lelystad) samenwerkingsverbanden gevormd van omroep en lokale instellingen. De resultaten van dit rapport zullen ter zijner tijd in de vorm van een rapport en de beschrijving van een of meer samenwerkingsmodellen beschikbaar komen.

Aan de dag worden bijdragen geleverd door o.a. de Organisatie van Lokale Omroepen (OLON), de stichting Studiecentrum voor de volwasseneneducatie (SVE), het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) en diverse plaatselijke instellingen en omroepen.

De dag wordt gehouden in het NOS-complex te Hilversum en begint om 10.00 uur. Lunch, diverse consumpties, informatiemateriaal en verslag zijn bij de deelnameprijs ingebrepen.

Voor verdere informatie en aanmelding voor deelname kan men terecht bij het NIZW, postbus 19152, 3501 DD, Utrecht, tel. 030-306311. ■

"Dat slaan we er wel uit"

De Stichting Verticaal heeft een bijzonder boekwerkje uitgegeven over de ontwikkelingsfasen van kinderen tot vier jaar, bestemd voor ouders met een beperkte leeservaring of scholing.

"Dat slaan we er wel uit" is geschreven door Betty den Ridder, jarenlang werkzaam als peuterleidster en onlangs afgestudeerd aan de H.B.O.-opleiding cultureel werk. In haar werkomgeving, peuterspeelzaal 't Bloemetje in de Bredase wijk De Driesprong, leerde Betty den Ridder dat de opvoeding in sociaal zwakke milieu's specifieke problemen kan opleveren. Vaak wordt gehandeld uit een bepaalde onwetendheid en blijken keuzemogelijkheden beperkt te zijn. Niet zelden wordt dan noodgedwongen teruggegrepen naar de eigen opvoedingssituatie. Betty de Ridder besloot hieraan iets te gaan doen; zeker omdat ze uit eigen ervaring weet dat ook deze ouders het beste met hun kind voorhebben.

De schrijfster wil de ouders meer kennis aanreiken over de groeifasen van hun kind, zodat zij alternatieven kunnen ontdekken voor vaak gehoorde krefen als "het eruit slaan". "Dat slaan we er wel uit" bespreekt in drie aparte hoofdstukken de ontwikkelingsfasen van kinderen tot vier jaar. Aan bod komen ondermeer: slapen, huilen, praten, spe-

len, zindelijk worden, contacten, straffen en belonen.

Anders dan de nogal eens moralistische getinte opvoedingsboeken, is "Dat slaan we er wel uit" letterlijk en figuurlijk op het lijf geschreven van ouders met een beperkte leeservaring of scholing. Zowel bij de inhoud als bij de vormgeving is daaraan speciaal aandacht besteed.

Het boekje "Dat slaan we er wel uit" kan besteld worden door storting van f 7,50 per exemplaar op bankrekening 1089.34.950 of girorekening 273884, ten name van Stichting Verticaal, Breda o.v.v. 690/8600 en het aantal gewenste exemplaren. ■

Handleiding boekhouden

Het Provinciaal Steunpunt Samenlevingsopbouw heeft een praktische handleiding boekhouden uitgegeven. De handleiding is gemaakt om (bestuurs)leden van migrantenorganisaties, vrijwilligersorganisaties en belanggroepen boekhoudkennis en -vaardigheden te verschaffen. Het doel daarvan is dat zij zelfstandig hun boekhouding kunnen voeren. De handleiding is een verbeterde uitgave van het gelijknamige cursusboek van het voormalige Kadertrainingsproject Buitenlanders. Samenstelling en vernieuwing vonden plaats op basis van uitgebreide praktijkervaring met verschillende cursusgroepen.

De handleiding omvat 32 pagina's en kost f 15,- (excl. verzendkosten) en is te bestellen bij het Provinciaal Steunpunt Samenlevingsopbouw, Vechtensteinlaan 14, 3555 XS Utrecht, tel. 030-433422. ■

MOC
KWALITEITSONTWIKKELING

Stuurtekst

Dr. Gradus Hendriks Stichting

ter verzorging van het
Bijzonder Hoogleraarschap in
de Wetenschappelijke
Grondslag van het
Opbouwwerk

Erasmus

aan de
Erasmus Universiteit Rotterdam

*De wetenschappelijke grondslag
van het opbouwwerk*
Introductie van de Dr. Gradus Hen-
drik Stichting
Opbouwteksten 1, Den Haag, 1989.
Prijs: f 17,50.

Beroepsprofiel Opbouwwerker
Opbouwteksten 2, Den Haag, 1990.
Prijs: f 17,50.

De rede van het opbouwwerk
Opbouwteksten 3, Den Haag, 1990.
Prijs: f 10,-.

(Prijzen excl. portokosten)

LE WAO

**landelijk
samenwerkingsverband
regionale platforms
arbeidsongeschikten-
organisaties**

WAO-Berichten
Kaderblad van en voor de WAO-be-
weging, uitgegeven door de samen-
werkende regionale WAO-plat-
forms. Het verschijnt tenminste vier
keer per jaar in magazinevorm.

WAO-Berichten, nr. 3, november
1990.
Schade verhalen. Dit nummer is sa-
mengesteld door Clemens Roijac-
kers, de projectjurist van de Werk-
groep Arts en Advocaat.
Prijs: f 7,50 (excl. porto).

MO

mededelingen opbouwwerk

De volgende nummers van Medede-
lingen Opbouwwerk zijn nog in
voorraad:

Nr. 81, maart 1990,
Sociale Vernieuwing - Ervaringen,
gedachten en opties van gemeente-
bestuurders. Prijs: f 10,-.

Nr. 85, juni 1990,
Milieu - Werken aan milieu in de
woonomgeving. Prijs: f 10,-.

Nr. 87, september 1990,
Voorzitter ondervraagd - 160 voorzit-
ters werden geïnterviewd over hun
wel en wee. Prijs: f 7,50

Nr. 88, oktober 1990,
De reïntegratie van arbeidsonge-
schikten - Visies vanuit de overheid,
bedrijfsvereniging, onderzoeksw-
reid en WAO-beweging. Prijs: f 10,-.

(bovenstaande prijzen zijn inclusief
portokosten)

Indien u verzekerd wilt zijn van auto-
matische toezending van volgende
interessante afleveringen van Me-
dedelingen Opbouwwerk is het
raadzaam een abonnement te
nemen.

Met ingang van 1991 kost een abon-
nement f 55,-, een tweede abon-
nement e.v. f 50,-.

Losse nummers zullen f 7,50 (excl.
porto) en themanummers f 10,-
(excl. porto) gaan kosten.

Mededelingen Opbouwwerk is een
mededelingenblad van, voor en
over de lokale opbouwwerkpraktijk.
Het verschijnt tenminste 10 maal per
jaar: zes gewone en vier thema-
nummer.
Het is mogelijk in Mededelingen Op-
bouwwerk te adverteren. Adverten-
tietarieven en -voorwaarden op aan-
vraag verkrijgbaar.

SECRETARIAAT
PLATFORM OPBOUWWERK
PRINSEGRACHT 51
2512 EX DEN HAAG
TELEFOON: 070 - 3824431
FAX: 070 - 3829973